

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TVORBA „BEAT GENERATION“ V ČESKÉM KULTURNÍM KONTEXTU

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc.

Autor práce: Patrik Ambrož

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 08.05.2017

.....
Patrik Ambrož

Poděkování

Rád bych poděkoval prof. PaedDr. Vladimíru Papouškovi CSc. za jeho vstřícný přístup, cenné rady a připomínky.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tzv. beatnickou generací, jejím vznikem, tvorbou, filozofií a životem autorů. Zaměřena je na zakládající osobnosti ve Spojených státech amerických a osobnosti, jež měli větší ohlas v dobovém Československu. Součástí bakalářské práce je také rozbor dobového kontextu v obou zemích. Práce dále předkládá reflexi těchto autorů v Československém kontextu a překlady jejich prací. V závěru se práce soustředí na československé autory, které lze zařadit jako beatniky.

Annotation

The bachelors thesis deals with genesis, work, philosophy and life of the authors of the Beat generation. It is focused on the founding representatives in the United States of America and the representatives who had more extensive echo in this period in Czechoslovakia. Part of the thesis is analysis of historical context of both countries. The thesis is representing reflection these authors in Czechoslovakian context and translation of their work. In closing the thesis focuses on Czechoslovak authors who could be classified as beatniks.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. CÍL A METODA PRÁCE	2
3. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY VZNIKU BEAT GENERATION	3
3.1. KULTURNĚ-HISTORICKÉ KLIMA	3
3.1.1. <i>Poválečný konzumerismus a konformní kultura</i>	3
3.1.2. <i>Politická situace – Válka ve Vietnamu, hnutí Hippies</i>	6
3.1.3. <i>Rasová otázka USA</i>	9
3.2. BEAT GENERATION	10
3.3. VZNIK BEAT GENERATION	10
3.4. CO JE BEAT GENERATION?.....	12
3.4.1. <i>Inklinace k náboženství</i>	13
3.4.2. <i>Hipsterství a jazz</i>	14
3.5. PŘEDSTAVITELÉ BEAT GENERATION	16
3.5.1. <i>William Seward Burroughs</i>	16
3.5.2. <i>Jack Kerouac</i>	20
3.5.3. <i>Allen Ginsberg</i>	24
3.6. DALŠÍ PŘEDSTAVITELÉ	28
3.6.1. <i>Lawrence Ferlinghetti</i>	28
3.6.2. <i>Gregory Corso</i>	29
4. REFLEXE V ČESKÉM KULTURNÍM KONTEXTU	31
4.1. KULTURNĚ-HISTORICKÉ KLIMA V ČESKOSLOVENSKU.....	31
4.2. RECEPCE BEAT GENERATION V ČESKOSLOVENSKU.....	33
4.2.1. <i>Ginsberg králem majálesu</i>	33
4.2.2. <i>Překlady děl</i>	35
4.3. BEATS V ČESKOSLOVENSKU	37
4.3.1. <i>Václav Hrabě</i>	37
4.3.2. <i>Vladimíra Čerepková</i>	40
4.3.3. <i>Inka Machulková</i>	44
4.3.4. <i>Ladislav Landa</i>	45
4.4. BLAŽENÁ GENERACE V ČESKÉM KONTEXTU.....	46
5. ZÁVĚR	47
6. BIBLIOGRAFIE	48

1. Úvod

Literární generace pod názvem beat generation, mající eminentní vliv na současnou kulturu, vznikla jako něco typicky amerického. Není však překvapením, že její síla a aktuálnost v době kdy vznikla, se sebou nesla velkou rezonancí a v poměrně krátkém čase získala na věhlasu i v zahraničí. U nás se v 60. letech dočkala velkého úspěchu a popularity, dané nejen zprostředkovaně dílem, které zde vznikalo velice záhy v kvalitních překladech Jana Zábrany, ale i fyzickou historickou událostí, návštěvou básníka Allena Ginsberga.

Pro svoji bakalářskou práci jsem se rozhodl zabývat se tímto hnutím jako celkem, snažil jsem se utvořit úhrnný profil beat generation, a to jak její původní verze, tak i její československé obměny. Práci rozdělím do několika částí, kapitol a podkapitol, ve kterých se budu věnovat tomuto tématu. V první části bych rád nastínil situaci, ve které se nacházely Spojené státy americké v období, ve kterém autoři beat generation vyrůstali a kdy se skupina beatníků začínala utvářet. Dát tím vhled do vlivů, jakými je Amerika formovala.

V další části se zaměřím na hnutí samotné, nejdříve na události provázející zrod této, později literární skupiny. Zaměřím se na historické zákulisí vztahů mezi jednotlivými autory. V následujícím segmentu provedu charakteristiku myšlení beat generation, co na ně mělo dopad a jakými zásadami se řídili. Poté představím hlavní zakládající autory, kteří měli v tehdejší Československu velký dopad.

V kapitolách dedikovaných reflexím beat generation v československém kulturním kontextu nejprve popíši specifické kulturně-historické zázemí v odlišné totalitní zemi. Dále bude moje snaha směřovat k popisu československé prvotní recepcie této generace a rozepsání událostí týkajících se návštěvy Allena Ginsberga a jeho zvolení králem majálesu. Zaměřím se také na osobu Jana Zábrany a jeho překlady, a na závěr předvedu umělce, které lze považovat za určitou odnož beatníků.

Generace beatníků má co říci i dnes, přestože je velice odvozována od tehdejšího dobového kontextu. Osobně jsem si ji vybral z důvodu sympatií k americkým autorům a jejich dílům, a také k poutavosti jejich životů, které sami používali jako objekty jejich uměleckého projevu.

2. Cíl a metoda práce

Cílem mé práce bude vytvořit obraz širšího proudu beat generation, charakterizovat toto literární uskupení a navázat ho na československý kulturní kontext. Jak bylo popsáno v úvodu, rozvedu kulturně-historické klima v obou zemích a dále se budu věnovat okruhu beatnické generace.

3. Uvedení do problematiky vzniku beat generation

Předtím, než se začneme věnovat beat generation z československého pohledu, je nutné si vyjasnit podhoubí jejího vzniku v místě původu, kterým jsou Spojené státy americké ve dvou poválečných desetiletích. Rozhodl jsem se nejdříve ukázat důležité milníky kulturně-historických poměrů, v nichž se toto hnutí utvářelo. Politická situace v globální politice je těsně spjata s myšlením umělců celé generace, kteří na ni reagovali, a svým způsobem jí i dala vzniknout.

3.1. Kulturně-historické klima

Všechny oblasti společnosti byly po roce 1945 markantně poznamenány válkou a za krátký čas docházelo k množství změn, které již započaly za času bojů. V následujících letech optimismu začala společnost vykazovat větší množství individualismu a sebeuvědomění, následně až touhu po sexuální svobodě a spirituálním naplnění. Život v USA po skončení druhé světové války naskytoval příležitost ke splnění tzv. amerického snu, který se však vzápětí začal rozpadat.

3.1.1. Poválečný konzumerismus a konformní kultura

Díky faktu, že válka se neodehrávala na území USA, byl zde vliv na ekonomiku a průmysl pozitivní, a Spojené státy se v již dříve započatém procesu stávají největší mocností na světě. Americký hrubý domácí produkt se mezi lety 1945 - 1960 téměř zdvojnásobil a v roce 1970 dosáhly na dvě třetiny spotřeby i výroby světové produkce s pouhými 6 % obyvatel Země.¹ V době, kdy již jeden z hlavních zástupců beatníků Jack Kerouac brázdí Ameriku a píše román *Na cestě*², končí éra dříve prosazovaného izolacionismu, a v dubnu 1948 se spouští podpora Evropy prostřednictvím půjček, jedná se o tzv. Marshallův plán. Dochází ke vzniku vzájemného pouta, prostřednictvím kterého dochází nejen k propojení v materiální, ale i v kulturní a myšlenkové sféře. Nastává doba,

¹ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 489

² KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Praha: Odeon 1980.

kdy se v lidech začíná probouzet pocit uvědomění si rozdílů v životních úrovních, kdy hlavní krédo bylo „prosperita všem“ a cílem byl stav blaha. Válkou přeorientované továrny na zbrojní odvětví začínají vyrábět konzumní zboží, a tím v padesátých letech dvacátého století začíná hlavní vlna konzumerismu.³

S novým směrem kapitalismu přichází zaměření na stimulaci touhy, komercializace a nekonečného rozšiřování potřeb, tím v druhé polovině dvacátého století vzniká nový typ „civilizace touhy“. Gilles Lipovestky ve své eseji o hyperkonzumní společnosti *Paradoxní štěstí* popisuje tyto nové tendence následovně: „*Během několika desítek let přinesla affluent society hlubokou proměnu způsobu života a mravů, nastolila novou hierarchii směřování a prosadila nový vztah k věcem i k času, k sobě samému i k druhým. Naděje vkládané do historické budoucnosti vystřídal život v přítomnosti, politické zápasy vystřídal hédonismus, nacionalistické vášně ustoupily horečné touze po komfortu, revoluční tendence potlačil volný čas. Better life, ukotvený v novém kultu neustálého vylepšování životních podmínek, se stal masovou vášní, nejvyšším cílem demokratických společností a ideálem oslavovaným na všech nárožích.*“⁴

Jedním z významných jevů ve společnosti se stává konzumerismus, který se sice již objevuje dříve (průběh dvacátých let dvacátého století), ale až v padesátých a šedesátých letech se nejvíce popularizuje. V USA si díky hypotečním fondům garantovaným vládou bylo již od padesátých let možné koupit dům bez složení vkladu, začala tak vznikat velká sídliště rodinných domů. V době velkého populačního nárůstu, po návratu cca patnácti milionů vojáků do civilu, se zvyšuje i počet majitelů rodinných domků, a to nejvíce za posledních 150 let. Odtud vzniká představa typických předměstí s domy, které mají výhled na trávník určený pro neformální barbecue. Je kladen velký důraz na rodinu, jejíž vzor je otec odcházející do práce ve městě pro velkou společnost a matka zůstávající v domácnosti.⁵ Časopis *Life* v roce 1956 popisuje „ideální“ ženu střední vrstvy jako dvaatřicetiletou hezkou oblíbenou ženu v domácnosti, matku čtyř dětí provdanou v šestnácti, která se angažuje v nejrůznějších volnočasových aktivitách, jedná se například o šití, organizaci večírků s pohoštěním, zpívá v kostelním sboru, spolupracuje s rodičovskými sdruženími a se skautkami, je oddaná svému manželovi a také cvičí na trampolíně kvůli štíhlé linii.⁶ Tehdy ještě stále tradiční společnost zažila

³ POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, s. 10-11

⁴ LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2007, s. 5

⁵ POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, s. 16

⁶ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 435

otřes po zveřejnění knih entomologa Dr. Alfreda Kinseyho *Sexuální chování muže*⁷ a později *Sexuální chování ženy*⁸ v letech 1948 - 1954. Na datech získaných z 18 000 rozhovorů ukázal, že vysoká procenta populace masturbují, mají předmanželský sex a dopouští se cizoložství před dosažení čtyřicítky. Začínají se objevovat i filmy s tématy cizoložství, pohlavního styku mezi rasově různými partnery, potratu či homosexuality. Roku 1953 se objevuje časopis *Playboy*, publikující „měkké“ porno. Na literární scéně se stávají bestsellery knihy *Peyton Palace*⁹, *Lolita*¹⁰ a vychází román *Milenec lady Chatterleyové*¹¹. Tato sexuální revoluce předcházela změnám i v dalších oblastech.¹²

Vlastnictví auta, televize a ledničky se stává pro průměrné obyvatelstvo základním znakem společenského postavení, stejně tak jako touha po „větším a lepším“.¹³ Dostatečná kupní síla napříč vrstvami společnosti znamená zlepšování životního standardu, tím je poprvé v dějinách možné pro masy žít způsobem života asociovaným s elitami, jedná se o dlouhodobě využitelné produkty, volný čas, dovolené, módní trendy. Pro novou tzv. „společnost masové spotřeby“ udává požadavek pro pokrok hospodářský růst, zlepšování životní úrovně a emblematické konzumní objekty, je pro ni povinnost zvýšit hrubý domácí produkt a zlepšit životní úroveň. Pro obyvatelstvo je nyní štěstí určováno snadnou konformitou každodennosti.¹⁴

⁷ KINSEY, Alfred. *Sexuální chování muže: (Sexual Behavior in the Human Male)*. 1948. vyd.

⁸ KINSEY, Alfred. *Sexuální chování ženy: (Sexual Behavior in the Human Female)*. 1954. vyd.

⁹ METALIOUS, Grace. *Peyton Place*. Boston: Northeastern University Press, 1999

¹⁰ NABOKOV, Vladimír Vladimirovič. *Lolita*. London: Transworld Publishers, 1961.

¹¹ LAWRENCE, D. H. *Milenec lady Chatterleyové*. Praha: Odeon, 1987

¹² JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 664-665

¹³ POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, s. 40

¹⁴ LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2007, s. 10

3.1.2. Politická situace – Válka ve Vietnamu, hnutí Hippies

Poválečná léta s sebou kromě obnoveného optimismu nesou také nové geopolitické uspořádání. Po významných konferencích v německé Postupimi a krymské Jaltě zanikla myšlenka jednotného světa, když byla řada slibů J. V. Stalina porušena, připadla východní Evropa východnímu bloku. Strach ze získání atomové bomby pro Sovětský svaz a berlínská krize v letech 1948 – 1949 zapříčinily vznik studené války. Napětí v tomto novém bipolárním světě se velkou měrou zhoršilo začátkem Korejské války roku 1950 a zvolením Dwighta D. Eisenhowera roku 1953 třicátým čtvrtým prezidentem Spojených států amerických.¹⁵ V USA panovala paranoia vyvolaná aktivními protikomunistickými hony na čarodějnice iniciovanými senátorem J. R. McCarthym, v té době však byla již většina komunistů ve veřejných službách ale odhalena.¹⁶ Boj proti komunismu se také projevil v podobě zástupné války ve Vietnamu, když Spojené státy americké přebírají štafetu v této zemi po francouzských jednotkách. Tato válka měla velice značný dopad na americkou kulturu, neboť celkově vykonalo v této válce vojenskou službu 8 762 000 Američanů, v bojích jich padlo 47 244, 153 329 skončilo se zraněním v nemocnici, 150 375 bylo „zraněno lehce“ a 2 483 zůstalo nezvěstných. Po materiální stránce je uváděno, že přímé válečné náklady Spojených států dosáhly 106,8 miliardy dolarů¹⁷. Paul Johnson dále ve své knize *Dějiny 20. století* ukazuje, jak byla tato válka vnímána veřejností. „Navzdory snahám válku omezovat, ba dokonce kvůli nim, prohrál Johnson svůj propagační boj nejenom ve všech zemích na Západě, ale především ve Státech samotných, kde na tom záleželo nejvíc. Dále nás nechává pochopit tehdejší situaci pomocí dobového tisku. *Zpočátku se vietnamská válka těšila souhlasu a podpoře umírněného liberálního veřejného mínění. „Amerika má na obraně Vietnamu eminentní zájem,“ psala 7. dubna 1961 Washington Post. „Ochránit vietnamský lid před komunistickou nadvládou je pro Američany věci cti.“ 12. března 1963 New York Times přiznaly, že „náklady na záchranu Vietnamu jsou obrovské, ale cena, kterou by bylo nutno platit, kdyby jihovýchodní Asii ovládlo Rusko a komunistická Čína, by byla mnohem větší“.* 21. května 1964 Timesy vyzývají: „Dáme-li jasně najevo, že jsme vojensky i politicky rozhodnutí udělat cokoli, abychom zabránili vítězství komunismu, naši protivníci si to dříve či později uvědomí.“ Podle Washington Post z 1. června 1964

¹⁵ POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, s. 14

¹⁶ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 660

¹⁷ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 700-701

„musí Amerika ve Vietnamu neustále demonstrovat, že agrese nikam nevede, ale že je smrtelně nebezpečná.“ Nakonec noviny na konci roku 1967 prezidenta Lyndona B. Johnsona opustily zcela, televizní stanice zaujaly neutrální postoj a atmosféra byla čím dál tím nepřátelštější.¹⁸

V těchto letech dospívala generace narozená v poválečném skokovém nárůstu obyvatelstva, lišící se od starší generace absencí životní zkušenosti s ekonomickou krizí či velkou válkou. V letech 1945 – 1975 se počet studentstva zvyšuje čtyřnásobně a mezi studenty s růstem byrokracie a hierarchie na obřích univerzitách vzniká odpor k eisenhowskému „vojenskoprůmyslovému komplexu“. Utvářely se spolky, které protestovaly proti angažování USA ve Vietnamské válce. Studenti měli strach, že se jí budou muset účastnit, i přestože v letech 1965 a 1966 tvořili vysokoškoláci pouze dvě procenta mobilizovaných. Resistentní fáze protiválečného hnutí se zrodila po protestech v Central Parku, když 500 000 studentů páliło své povolávací lístky. Řada různých spolků začínala být více radikální, a jejich hlavním nepřítelem byl kapitalistický imperialismus. Na sjezdu demokratů v Chicagu roku 1968 se americká společnost polarizuje velkou měrou, schází se zde rozsáhlé množství politických skupin.¹⁹ V knize *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky* Ondřej Hanák uvádí: „Volební kampaň roku 1968 se stala neuvěřitelnou podívanou. Pohlcovala spoustu energie, takže Jerry Rubin varoval čtenáře v novinách *Village Voice*: „Volby jsou droga a na skutečnosti nic nemění. Tisk, rozhlas a televize nás zaplavují realitou Bobby Kennedyho a Gene McCarthyho, hypnotizují nás do jednoty s JEJICH programy. Volby v Americe jsou otravou mysli. Nemocí Ameriky jsou její nezměrné instituce, zahánějící člověka do nemohoucnosti a izolace. Žijeme sen o slavném kandidátovi. Ale uvězněná duše amerického národa může být osvobozena jen národní revolucí. Revoluce není výsledek nýbrž děj. Revolucí se člověk osvobozuje a tvoří... Účelem politického života je uvolnit ducha a energii člověka. Vietnam je symptomem nemoci Ameriky; válka je symptomem násilí... Vietnam je zrcadlo, které vám pomůže pochopit Detroit... Naším cílem je transformace kvality života v Americe, rozdělení moci, obsahu kultury, forem rozhodování, organizací a institucí a nepatrného vlivu jednotlivců na jejich vlastní životy.“²⁰ Události tohoto roku mění politické zaměření radikálních skupin na nový druh odporu, například podle výzkumu *New York Times* ve vysokoškolských kampusech se mnoho studentů místo protiválečného úsilí začalo

¹⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha: Rozmluvy, 1991, s. 617-618

¹⁹ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 529

²⁰ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, s. 51

zaměřovat na ekologii. Poznávací znamení nově vzniklé tzv. opoziční kultury byly dlouhé vlasy, modré džíny, batikované košile, sandály, halucinogenní drogy, rocková muzika a bydlení v komunách, což hnutí hippies považovalo za důležitější, než revoluční ideologie či masové projevy nesouhlasu. Původ měli v bohaté vzdělané bílé mládeži zhnusené politikou, válkou, rasismem a požadavky svých rodičů. Vzdávali se života spojeného s technologií a odmítali společnost, která zaměnila zboží za zbožnost. Řídili se slovy profesora z Harvardu Timothy Learyho: „Povzbud' se drogou, vnoř se do proudu a na všechno se vykašli.“²¹ Jeho výzkumy byly publikovány v hromadných sdělovacích prostředcích. V knize *Styly 50. a 60. let* Polly Powell a Lucy Peel píší: „*Jeho odkaz – „Obrat' se, nalad' se, vyboč“ – doléhal ze San Francisca až do Vietnamu. Hledání řešení ve vlastním podvědomí vyvolávalo odmítání, nebo alespoň nespokojenost s prostředím vědomí a se všemi materialistickými a komerčními fenomény, které s ním byli spojeny.*“²² Hlavní životní filozofie hippies se zakládá na odmítání náboženství kapitalismu a přijímání primitivismu, staví se negativně k městskému životu, spotřebitelství a nutnosti práce. Nadvládě věcí se snaží vymanit prostým životem a nepoddáváním se syndromu elektrického kartáčku (to co dříve nebyla potřeba, se stává nutností), na kterém bylo založeno většinové přemýšlení.²³

Johnsonův nástupce na úřad prezidenta Richard Nixon, který později rezignoval kvůli aféře Watergate, začíná stahovat jednotky z Vietnamu, což veřejnost vítá. Po jeho odchodu nastupuje prezident Gerald Ford, za období jeho působení již nezbývalo, než sledovat postupný odsun amerických sil z Vietnamu a k tomu úměrný postup severovietnamských komunistů, navzdory dohodám a úmluvám připraveným Nixonem a poradcem pro národní bezpečnost Kissingerem. Ford je svázán dodatky omezující prezidenta v rozhodování v zahraniční politice. Kvůli nečinnosti kongresu 21. dubna 1975 jihovietnamská vláda kapituluje.²⁴

²¹ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 513

²² POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, s. 14

²³ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, s. 35-37

²⁴ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 714-723

3.1.3. Rasová otázka USA

Ve Spojených státech amerických se ještě v šedesátých letech stále vyskytoval nedorozumění problém rasové segregace, vycházející z velice pomalého získávání občanských práv černochů, jednalo zejména o právo na vzdělání a právo volební. Rozpor s úřední autoritou, vycházející z kultury šedesátých let, začal již v letech padesátých, a to s požehnáním ze strany federálního establishmentu. Odpor vznikl na jihu USA mezi černochy a jejich bělošskými liberálními spojenci. První známka fyzického vzdoru se odehrála 1. prosince 1955 ve městě Montgomery ve státě Alabama, když žena jménem Rosa Parksová nepustila sednout bílého spolucestujícího podle jižanského zvyku, který vyhrazoval sedadla přední části autobusu pouze pro bílé občany. Po jejím zatčení byla zahájena řada bojkotů, končící vítězstvím odpůrců segregace u Nejvyššího soudu. Předním představitelem tohoto hnutí byl pastor černošské baptistické církve Martin Luther King, který organizoval nenásilné demonstrace a hnutí pasivního odporu, dle vzoru indického národního vůdce Mahátmy Ghándího. V následujících letech se rozhořely i další protesty, v mnoha případech i přes nelibost Kinga, násilné. V tomto směru se díky svému principu nenásilí dostává do střetů s černošskými vůdci typu černošského rasisty Malcoma X či zastánce „černé moci“ Stokelyho Carmichaela. Pro pokračování v nenásilném protestu je nutný Kingův hmatatelný úspěch, který přišel například ve formě souhlasu Kongresu se zákonem o občanských právech nebo podpora černošského studenta Jamese Mereditha na bělošské univerzitě v Mississippi. Demonstrace vrcholí u sochy Abrahama Lincolna ve Washingtonu, kde je Kingem přednesen slavný projev „I Have a Dream“ a posléze je schválen zákon o občanských právech. Černošskému obyvatelstvu se tím postavení zlepšilo, ale nikoliv podle jejich plné představy. Na Kinga tak vzniká tlak ze dvou stran, od černošských radikálů, kteří se snaží dosáhnout svého cíle pomocí násilí a od vlády, která chce situaci uklidnit.²⁵ Po dvou týdnech od velké demonstrace před Lincolnovým památníkem, bomba odpálená v nedělní škole kostela v Birminghamu zabila čtyři černošské dívky a pozdější úspěšný atentát v roce 1968 na Martina Luthera Kinga ukazuje, že USA stále s jeho snem zápasily.²⁶

²⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000., str. 711-713

²⁶ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 544

3.2. Beat generation

V kapitole věnované tzv. beatnické generaci, jsem se rozhodl nejprve přednést události, které vedly ke zrodu tohoto hnutí, nadnést situaci tří zakládajících členů a hlasu nové generace. V další části provedu analýzu tohoto uměleckého hnutí jako celku. Chtěl bych postihnout hlavní myšlenkové proudy ovlivňující genezi beatníků a provázející jejich samotnou existenci. V závěrečné části se věnuji osudům jednotlivých autorů patřících do této později literární skupiny.

3.3. Vznik beat generation

Ke konci druhé světové války začíná vznikat skupina umělců známá jako „zbitá“ generace, v anglickém jazyce „beat generation“. Uskupení, v jehož čele stojí slavní američtí umělci, spisovatelé a básníci Jack Kerouac, Allen Ginsberg, William Burroughs a řada dalších jmen. Od počátku padesátých let, kdy se jejich hlas teprve utvářel, až po léta šedesátá, kdy získali značný vliv a stali se významnou součástí americké kulturní scény. Bez společného konkrétního prostoru realizace, jakým byly například manifesty imagistů či surrealistů, se podařilo hnutí propojit do literární skupiny. V literární skupině, v níž dílo jedince ovlivňovalo přístup a styl ostatních, se například prolínaly Kerouacovy spontánní narativní způsoby a estetika do poetiky Allena Ginsberga.²⁷

Spojení proběhlo v polovině 40. let, kdy byl mladý bouřlivák Jack Kerouac studentem Kolumbijské univerzity v New Yorku. V bytě č. 62, 421W, ve 118. ulici, kde bydlela jeho přítelkyně Edie Parkerová se spolubydlící Joan Vollner Adamsovou (pozdější Burroughsova družka), se scházeli podobně smýšlející lidé, kteří zde probírali literaturu, skrývali se před policií a zkoušeli drogy. Eddie Parkerová později do této společnosti přizvala devatenáctiletého studenta ze Saint Louise Luciena Carra, později odsouzeného za zabití ctitele, který se ho pokusil znásilnit. Byl to právě on, který se v prosinci 1943 setkal v Unionistickém teologickém semináři na nároží 122. ulice se sedmnáctiletým Allenem Ginsbergem. V následujících měsících se mezi nimi utvořilo přátelské pouto, proto se brzy mladý židovský básník z Patersonu v New Jersey dočkal pozvání do bytu, kde pobýval Jack Kerouac. Spolu se setkali o samotě a po krátké procházce kampusem Kolumbijské univerzity mezi sebou našli zalíbení. Pro Ginsberga,

²⁷ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 5

nezkušeného homosexuála, byl atleticky založený Kerouac silným předmět zájmu, rozebírali spolu svoje vize a spirituálně laděné myšlenky. Bývalý učitel a nápadník Luciena Carra vytváří spojovací článek s posledním z původní trojice za nedlouho vzniklé beat generation s třicetiletým pohublým Williamem Sewardem Burroughsem. Ginsberg se s ním seznámí v jeho bytě v Morton Street č. 48, kde se setká s člověkem, který se v New Yorku objevil z důvodu své fascinace kriminalitou, prostitucí, drogami, střelnými i chladnými zbraněmi a literaturou. Později se Burroughs seznamuje i s Kerouacem. Mladší dvojice v něm vidí svého mentora, který jim sestavuje seznamy doporučené četby a umožňuje jim nahlédnout do své dobře vybavené knihovny. Na scéně se objevují nové postavy, přítel Kerouaca Hal Chase, který se stane prostředníkem uvedení nezkrotného Neala Cassadyho, sloužícího jako inspirující osobnost, a Herbert Huncke, zloděj a podvodník, z Times Square, se kterým se Burroughs pohybuje ve vyděděném prostředí drog a krádeží.

Z Hunckeho úst často vycházelo spojení „Man I'm beat!“, které používal jako výraz své drogové únavy. S tímto výrokem se časem identifikoval Kerouac a začal ho používat, poprvé tomu tak bylo v románu *Maloměsto, velkoměsto*²⁸. O propagaci se zasloužil profesor John Clellon Holmes, autor první beatnické kroniky *Jed*²⁹, když Kerouacovi po povídání o „ztracené generaci“ položil otázku, jak by se dali charakterizovat lidé pohybující se v jeho prostředí. Ten vysvětlil, že jsou ubiti všemi konvencemi světa, proto se charakterizují slovy Herberta Hunckeho jako „ubitá generace“. Po čtyřech letech se v New York Times objevuje článek *Hlásí se beat generation*, a tento pojem tak přestal existovat pouze v úzkém kruhu lidí.³⁰

Celonárodního ohlasu a prestiže se dostává beatníkům po zrodu básně *Kvílení* v San Franciscu čtrnáct dní před jejím uvedením. Událost byla zorganizována Ginsbergem, který recitoval v roce 1955 v Six Gallery spolu s dalšími básníky, Kennethem Rexrothem, Philipem Lamantiou, Michaellem McClurem, Garym Snyderem a Philipem Whalenem. Doprovázení byli skandováním Kerouaca, který tloukl na džbány od vína, aby čtení dostalo atmosféru jazzového koncertu. Ginsberg svojí básní ohromil vášnivě reagující publikum ztotožněné s básníkovým sdělením, básně načrtla zoufalství celé generace a ukázala veselý příslib budoucnosti.³¹

²⁸ KEROUAC, Jack. *Maloměsto, Velkoměsto*. Praha: Volvox Globator, 2002

²⁹ CLELLON HOLMES, John. *Jed*. Praha: Argo, 2015

³⁰ TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 61-101

³¹ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 110-111

3.4. Co je beat generation?

John Tytell v knize *Nazí andělé* píše: „*Hnutí beatníků bylo krystalizací prudkého nesouhlasu s americkými „cnostmi“ pokroku a úspěchu. To co začalo jako průzkum stok a střev města – kriminality, drog, blázců –, se vyvinulo ve výraz vizionářské vnímavosti.*“ Jack Kerouac v dopise z roku 1952 pro Ginsberga uvádí jako zásadní motiv jejich spojení schopnost upřímně se navzájem otevřeně vyznat ze svých nejhlubších pocitů. Takovéto plné odhalení nitra rozporovalo s tehdejšímu dobovému americkému smyšlení. Základy romantické beatnické vzpurnosti lze najít v tradici amerického transcendentalismu.³² Americký transcendentalismus odvozený od důrazu na sféru myšlení, která přerůstá hranice rozumu, a inspirovaný jmény evropských učenců, jakým byl Immanuel Kant a Samuel Taylor Coleridge, si našel kořeny v novoanglickém puritanismu a kvakerském učení.³³ Duchovní odkaz beatníků je možné konkrétně navázat na jména jako Henry David Thoreau, idealista s nenávisí ke strojům a průmyslu, prahnoucí po vrácení se k počátkům vztahu lidí k zemi, Herman Melville se svým dobrodružným zájmem o odlišné kmenové zákony, či Walt Whitman jako „*optimistický zvěstovatel rovnostářské záliby v drsné novosti a rychlosti sebeobrodné změny Ameriky a obdivovatel schopností prostého člověka.*“³⁴

Z beznaděje stvořeným, tvrdými zkušenostmi formovaným, souhrnným prvkem, který ukazuje na hledání toho, co bylo na americkém životě nejodvážnější, byla pro beat generation nahota. Reagovali jí na úpadek amerického smyslu pro sebeurčení, znamenala pro ně znovunarození, znovunabytí identity. Nefungovala pouze jako estetický standard, ale stala se symbolem pro nemožnost oddělit umění a činy. Tytell udává příklady jako Ginsbergovo strhávání šatů při recitaci, Kerouacova touha žít nahý v jeskyních jako středověký tibetský mnich a učenec Milarepa a jako absolutní důkaz obnažování těla a duše, nález nahého mrtvého těla Neala Cassadyho u železničních kolejí v Mexiku.³⁵

Ve své knize *Mánie* Ron Collins a David Skover citují poznámku Johna Lelanda týkající se temnějšího obrazu beat generation: „*[Byli] utvářeni sebevraždami, depresí, psychózou, hospitalizací, závislostí, alkoholismem, vězením a častou smrtí.*“³⁶ Ve své době jsou bráni za šílence, tento postoj společnosti vůči nim s sebou přinášel hospitalizace

³² TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 5

³³ TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994, s. 242

³⁴ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 5-6

³⁵ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 6

³⁶ COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Praha: Metafora, 2013, str. 10

v blázinci, veřejný posměch, cenzuru i vězení. Patrné zaujetí sociálními skupinami na okraji (tuláci, narkomani, sexuální devianti a zločinci) vycházelo z odmítání tradičního amerického smýšlení. V jejich životech byly však tyto zkušenosti považovány za námět dalších dobrodružství, vábení stálým stavem „šílenství“, ve kterém cítili průzračnost a jednoduchost. Když se nacházeli v této pozici, do které se často sami přiváděli drogami, kriminalitou či chtíčem po extázi, věřili, že objevili tu pravou perspektivu k nahlížení světa.³⁷

3.4.1. Inklinace k náboženství

Beatnici sami sebe vnímali jako vyvrhele v kultuře, co jimi opovrhuje, zároveň však jako objevitele nových postojů k duchovnu a etice. Víra v blížící se apokalypsu, při níž se pasovali do rolí andělů, ukazuje na prorocké tendence reformních motivů celého hnutí nořícího se do smutku s touhou po blaženosti.³⁸

Jedním ze způsobů odklonu od západního smýšlení, citění a sobectví, jak ho sami vnímali, byl příklon k různým druhům východních náboženství, zejména široké škále škol buddhismu. Motivy soucitu se všemi vnímajícími bytostmi se v buddhismu jevily jako protiváha zatracovaného materialismu. Představa nehmotnosti všech smyslových jevů tohoto učení, upoutala pozornost beatníků a naučila je, jak zjednodušit podmíněné tužby. Člověk je vnímán jako bezvýznamný bod v proměnlivém vesmíru, buddhismus tak zdůrazňoval Einsteinovu relativitu. Buddhisty byla také vyzdvihována intuice, nezaujatost a neoddělitelnost ega i duše, jako tomu bylo podle nich naopak v západních kulturách. Právě intuice byla vyzdvihována, jako opak racionality. Beatnici se snažili zbavit se morálky i všech dogmat a ortodoxnosti, a zrušit tak veškeré syntetické zábrany mezi jejich životy a uměním. Znamenalo to dodržovat buddhistické zásady ve volném duchu a zařídit si tyto zásady podle sebe. Relativní chápání etiky bylo možné díky mahajánovému buddhismu, praktikování tantry umožnilo svobodný sexuální život, meditace neposkytovala jenom únik do prázdnoty, ale také možnost, jak ovlivnit vztah mezi světem, ostatními lidmi a sebou samým.³⁹ John Clellon Holmes tvrdil, že beat generation je v podstatě religiózní generací“.

³⁷ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 12-13

³⁸ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 6-7

³⁹ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 27-28

Křesťanství bylo vyznáváno pouze malým množstvím beatníků, protože bylo vnímáno jako znak tehdejšího vojensko-průmyslového komplexu. Za své náboženství, tedy až na několik výjimek, si „blažená generace“ zvolila buddhismus, který nejpřesněji vyjadřoval jejich prožitek. Zbaveni racionálního myšlení byli připraveni dobrat se k satori.⁴⁰

3.4.2. Hipster a jazz

Ve své básni *Kvílení* Allen Ginsberg zmiňuje „hipstery s andělskými hlavami“⁴¹, pojem hipster pochází z eseje Normana Mailera *Bílý černoš*. Jedná se o mentalitu zakořeněnou u beatníků na začátku šedesátých let. Také se objevuje ve změně hodnotách americké mládeže, která začala aktivně napadat společenské normy. Mailer ho popisuje jako nový typ člověka, jehož způsob bytí je určen nebezpečím, který cítí černoš pohybující se americkou ulicí. Definuje ho výrazné odmítání konformismu padesátých let a nahrazení ho dobou násilí, zmatku a rebelie a také nedůvěrou v hrozící totalitářskou společnost.⁴² Tytell poznamenává: „*Hipster s hlavou anděla*“ ze slovníku „*Kvílení*“ se *potácel na nočním výletě beatnické duše, odpovídal na mysteriózní volání temnot, a vlekl se „za úsvitu černošskými ulicemi, a čekal, co se kde semele“*. *Muka jeho zatracení připomínala orfickou zkoušku, která jej vysílá do extatické písně ničení, zakončené září tajemných znalostí*.“ Jeho charakterizující vlastností je svoboda a volnost v jeho pohybu i soudech.⁴³

Jedna z předních ženských představitelk, básnířka a spisovatelka Diane di Prima ve svém autobiografickém díle *Čas beatníků* vzpomíná: „*Pokud vím, byla nás zatím jen malá hrstka – ve městě asi čtyřicet, padesát – tedy hrstka těch, kteří věděli to co my. Těch, kteří se promenovali v leviskách a dělnických košilích, dělali umění, kouřili marjánku, fandili novému jazzu a mluvili zmršeným jazykem vycházejícího černošského argotu. ... Naším hlavním zájmem bylo udržet si jakousi integritu (spousta času a energie padla na definici pojmu „zaprodanec“) a udržet svůj „klídek“: drsnou, jasnou hranici někde mezi hrůznou lhostejností a sentimentem kolem nás – „šilenství médií“*. Hledali

⁴⁰ TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 214

⁴¹ GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 40

⁴² TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 22

⁴³ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 23

*jsme u sebe klid, uznání, lásku a uzavírali se před zbytkem světa.*⁴⁴ Kerouac, při pohřbu Ala Subletta, jeho zesnulého učitele na saxofon, byl nejvíce unešen rytmem černé řeči, ve které obdivoval valivé souhlásky téměř svázané hudebními pravidly. Tento, jazzovými hudebníky používaný slang jménem „džajv“, stál v přímém protikladu svázané návaznosti bílé řeči a přes jazzové fanoušky se šířil dál. Své místo si získal i v literární a hovorové americké angličtině i díky autorům z beat generation. Velká přednost „džajvu“ byla improvizace a živá energie, která k jazzovým muzikantům neodmyslitelně patří. Právě v černošské hudbě, vycházející z podvědomí, beatnici spatřovali iracionalitu a neukotvenou intuici po níž lačnili. Do světa, který neposkytoval dostatek radosti a vzrušení, vnášela touženou euforickou bujarost.⁴⁵

⁴⁴ DI PRIMA, Diane. Čas beatníků. Praha: Pragma, 1996, str. 130

⁴⁵ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 23-24

3.5. Představitelé beat generation

V tomto segmentu jsem se rozhodl představit osobnosti patřící do okruhu „blažené generace“. Chtěl bych zde předložit jejich životní příběhy a momenty, které se jasně odrážejí v jejich díle, a také se přímo věnovat jejich literární činnosti. Jedná se o význačné básníky, spisovatele a umělce, kteří formovali literární americkou scénu od 50. let a velice se brzy se dočkali předkladů v tehdejší Československu překladatele beat generation Jana Zábrany.

3.5.1. William Seward Burroughs

Jako nejstarší ze zakládající trojice byl Burroughs vždy nejméně probádanou postavou s nejasnou minulostí. Narodil se 5. 2. 1914 v jižanském St. Louis ve státě Missouri matce Lauře Lee Burroughsové, jejíž rodokmen se skládá z linie průmyslovo-vojenské vládnoucí třídy v USA. Ona sama byla přímým potomkem významného konfедераčního generála Roberta Edwarda Leeho, odtud Burroughs získal pro svoji osobu typickou aristokratickou povýšenost, zašpiněnou však pozdějším životem v nejhroších vrstvách společnosti. Od matky, odměřené jemnocitné dámy viktoriánské doby, nesnášející cokoliv, co připomínalo životní funkce, získal její syn cit ve svých textech zdůrazňovat přesný opak. Jeho otec, maskující svůj neúspěch kuriózním humorem, vštípil tento smysl v morbidní a groteskní podobě svému potomkovi.⁴⁶

Jako malého ho sužovala nespavost, kterou způsobily noční můry. Halucinační stavy ho poznamenaly na celý život a promítají se v jeho tvorbě. Jak sám píše v knize *Feták*, vydané poprvé v roce 1953: „*Ve skutečnosti jsou mé nejranější vzpomínky zabarveny strachem z nočních můr. Báal jsem se být sám a báal jsem se tmy. Kvůli snům, ve kterých se nadpřirozená hrůza téměř zhmotňovala, jsem se báal usnout. Báal jsem se, že až se jednoho dne probudím, sen nezmizí.*“ Dále jsou zde zmíněny i halucinace, které zažíval již ve svém pátém roku života.⁴⁷ Ve svých patnácti letech ho rodina přihlásila na prestižní soukromou internátní školu v Los Alamos v Novém Mexiku. Sám se nikdy nepovažoval za fyzicky zdatného, proto ho vojenský řád školy vyčerpával a útěchu hledal

⁴⁶ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 41-42

⁴⁷ BURROUGHS, William S. Feták. Praha: Maťa, 2011 str. 5

v četbě evropských klasiků. Již zde si podle své středoškolské eseje *Biografie vlka* našel zálibu v gangsterech a zločinu. Po střední škole nastupuje na Harvard, kde studuje literaturu, lingvistiku a antropologii.⁴⁸ Po skončení studia, za rentu získanou z patentů, cestuje Evropou, navštívil Prahu či Budapešť, ve Vídni půl roku studoval medicínu. Oženil se zde s židovkou, aby mohla odcestovat do Ameriky a zachránil jí tím život.⁴⁹ V roce 1937 se vrací do Ameriky, kde se neúspěšně zkouší hlásit do armády, konkrétně OSS (předchůdce CIA), ale i přesto, že je jeho strýc osobně zná zakladatele OSS Billa Donovana, je odmítnut. Vrací se tedy na Harvard, kde pracuje na diplomové práci z antropologie. Z té doby pochází i první literární pokusy, které jsou však příchodem války zmařeny. Utíká do Chicaga, se zaujetím zde pozoruje společenské vrstvy tak odlišné od jeho elitářského původu a střídá nezvyklé zaměstnání jako hubič hlodavců, výčepní a soukromý detektiv. Roku 1943 se stěhuje do New Yorku, potkává Joan Vollner Adamsovou, která je již v té době těhotná a po narození její dcery se stěhuje od jejího manžela k Burroughsovi do bytu. Burroughs se začíná setkávat s Kerouacem, Ginsbergem a Hunckem, který ho přivedl k počátkům drogové závislosti, jak je také popsáno ve *Fetákově*. I přes svoji homosexuální orientaci zůstával Burroughs s Joan Adamsovou a její dcerou, se kterou se odstěhoval do malého města v Texasu. V té době byl již závislý na heroinu a bál se pronásledování ze strany policie. Snažil se v osamění uspořádat si nové zkušenosti s drogami a New Yorkem, ale nakonec zůstal plný prázdnoty a nudy, proto si po několika měsících pozve k sobě Hunckeho. V létě 1947 přijíždí na jeho farmu Cassadey s Ginsbergem. Společně tu všichni bydlí, střílí, toulají se po krajině a pěstují opiové makovice a marihuanu, kterou na podzim odjíždějí prodat do New Yorku. Když zakusí protidrogovou léčebnu, vrací se do Texasu, kde je zadržen za jízdu v opilosti, a proto mění své působiště a zkouší žít ve Francouzské čtvrti v New Orleans. Jeho téměř paranoidní nedůvěru k vládnoucímu establishmentu naplní událost, kdy mu police vstupuje na jeho farmu z jara roku 1949 a zadržuje velké množství drog a palných zbraní. O odchodu z Ameriky rozhodla situace sama a spolu s Joan a dětmi odchází do Mexico City, vyhovuje mu zde volnější přístup policie a snadnější přístup k drogám. Započal zde studium mayské kultury, jazyka a archeologie na Mexico City College.⁵⁰

⁴⁸ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 42

⁴⁹ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. Teplouš. Dopisy o yage. Praha: X-Egem, 1991, str. 113

⁵⁰ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 42-50

7. září 1951, při jednom z mnoha večírků, opilý Burroughs prostřelil své ženě omylem hlavu, když se snažil předvést své střelecké umění a pokusil se sestřelit skleničku, se kterou balancovala na temeni. „Z hromové rány přihlížejícím div nepopraskaly bubínky. Kulka prorazila sedmimilimetrový otvor do kůže a kosti Joanina čela necelých pět centimetrů napravo od středu a zůstala vězet v hlavě. Zásah jí srazil hlavu k pravému rameni, nedotčená sklenička spadla na zem a krouživě se jí kutálela u nohou.“ popisují Skover a Collins v *Mánii*.⁵¹ Burroughs později však tvrdil, že pistole vystřelila náhodou, když mu upadla.

Po tomto neštěstí se Burroughs ocitá již v úplném vyhnanství, jakožto vyvrhel společnosti, kterou sám kritizuje. V tomto období píše knihy *Teplouš*⁵² a *Feták*⁵³, které popisují to, co jejich název napovídá. V autobiografických knihách naplno zužitkovává své dlouholeté poznání nabyté životem mezi kriminálníky, prostitutkami a toxikomany, jsou autentickou zprávou prožitků narkomana. Díky Ginsbergovi, který od něj dostával jednotlivé kapitoly poštou, kniha *Feták* vyjde pod pseudonymem William Lee roku 1953, *Teplouš* však poprvé až v roce 1985.

Po krátkém pobytu v mužském nevěstinci v Tangeru v Maroku se věnuje hledání drogy yage, cestováním po Jižní Americe. Své zážitky poté zužitkovává v *Nahém Obědě*⁵⁴, na kterém začal pracovat roku 1953, když se po šesti letech vrátil znovu do New Yorku. V psaní jeho úryvků pokračoval při své toxikomanické pouti po Maroku, kde pobýval až do roku 1956, poté se pokusil své závislosti vzdát pomocí léčebné kúry metadonem v Londýně. V těchto letech prodělal velké množství zdravotních komplikací spojené s užíváním drog. Po ozdravném pobytu ve Velké Británii se vrací do Tangere a setkává se zde s Kerouacem a Ginsbergem. Tato dvojice s ním vedla rozhovory o estetice a pomáhala mu přepisovat jeho rukopis. Vydání *Nahého oběda* provázela kuriózní situace, Burroughs se s kufrem plným stránek objevil u svého pařížského vydavatele, který mu nechal dva týdny na dokončení finální verze. V pomoci dvou přátel se snažili uspořádat stránky tak, aby kniha mohla fungovat. Rozsáhlé množství materiálu bylo rozmístěno po stole, když padl návrh ať je zachované toho náhodné pořadí. Burroughs souhlasil a roku 1959 kniha vychází.⁵⁵ Zároveň se svojí kontroverzností

⁵¹ COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Praha: Metafora, 2013, str. 163

⁵² BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991

⁵³ BURROUGHS, William S. *Feták*. Praha: Maťa, 2011

⁵⁴ BURROUGHS, William S. *Nahý oběd*. V Praze: Arcadia, 1994.

⁵⁵ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 50-56

dostává před soud a vydání se uskuteční pouze ve Francii Až roku 1966 je zrušen zákaz vydávání knihy z důvodu narušování mravnosti.

Burroughs popisuje svět ve velice odosobněném stylu, ve *Fetákovi* dosahuje téměř dokumentárního stylu, tento přístup se mění až v *Teploušovi*. Jeho texty jsou často poznamenány absencí vypravěče, nejasným rozlišením postav a v případě *Nahého oběda* citelné mozaikovitosti. Lze ho tedy charakterizovat jako experimentátora, nejen v oblasti skutečného života, ale i na poli prózy.⁵⁶

⁵⁶ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. Teplouš. Dopisy o yage. Praha: X-Egem, 1991, str. 113

3.5.2. Jack Kerouac

Rodák z textilního města Lowell v Massachusetts, se měl stát jednou z hlavních hybných sil nadcházející literární generace. Sám v sobě skrýval velké množství protikladů, byl divoký i bázlivý, adorován svými přáteli jako zdroj inspirace a vynálezce nové estetiky. Celý život se snažil toulat se za něčím, najít svobodu putováním, aby nakonec skončil v těžké opilosti v naprosté izolaci.⁵⁷ Narodil se do francouzské rodiny, jejíž kořeny sahají až do Bretaně, 12. března 1922 jako třetí dítě po bratru Gerardovi a sestře Caroline. Citové pouto k právě k rodnému městu a Gerardovi, který zemřel na revmatickou horečku v pěti letech, Kerouac nikdy nepřerušil. Vyrůstání v uzavřené komunitě mluvící pouze francouzsky z něj udělalo cizince ve vlastní zemi, angličtinu se až do svých pěti let neučil a v dospívání s ní měl ještě problémy. Odcizení a stálé hledání se později promítalo v jeho textech, stejně jako úmrtí jeho bratra, kterého si idealizoval do zvláštní náboženské ikony, téma smrtelnosti zpracoval v knize *Vize Gerarda*⁵⁸. Navštěvoval církevní školu sv. Ludvíka Francouzského, a potom jezuitskou školu sv. Josefa, kde ho spolužáci popisovali jako velice citlivého a tichého. Při přesunu na Barlett Junior High School se začíná poprvé učit anglicky a seznamuje se s dobrodružnou brakovou literaturou.⁵⁹

S přechodem na Lowellskou střední školu roku 1936 se z něj stává nadaný atlet na poli amerického fotbalu a baseballu. Zde projevuje svoji cílevědomost, jakou dokázal ukázat i při sebezdokonalování v jazyku. V tomto období přišel při povodních jeho otec, sebevědomý, šlechtný Leo Kerouac. Známy svojí náklonností k barům a dostihům, o svoji tiskárnu, která do této doby zajistila celou rodinu a přestává být vnímán jako živitel rodiny. Často odjíždí za prací jako novinářský tiskař a vliv matky na mladého Kerouaca tak sílí. Tradičně založená katolička Gabrielle Ange Kerouaková, byla domácká uzavřená žena obracející se do minulosti. Jack Kerouac zdědil její nezbytnost soukromí i skepsi k institucím. Právě ona také chtěla, aby nastoupil do katolické školy Notre Dame. Lákán vzrušením se však rozhodl roku 1939 pro Kolumbijskou univerzitu v samotném srdci New Yorku, kam to dopravoval svým sportovním úspěchem. Z počátku bydlel u své tety v Brooklynu, což znamenalo dlouhé dojíždění na Manhattan. Stal se studentem univerzity Břečťanové ligy, což ho i přes jeho dobrý prospěch stavělo do

⁵⁷ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 57-58

⁵⁸ KEROUAC, Jack. Vize Gerarda. Olomouc: Votobia, 1998

⁵⁹ TURNER, Steve. Hipster s andělskou hlavou. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 29-39

nevýhody proti jeho privilegovaným spolužákům. Naskytl se mu kontrast mezi chudými čtvrtěmi a bohatými rezidentními oblastmi. tyto výchyly u způsobily otřes, vzniklý změnou domácího dělnického prostředí na tepající velkoměsto.⁶⁰

Ve školním týmu školy Horace Manna (musel zde absolvovat rok před přijetím na Kolumbijskou univerzitu) se mu dařilo dobře, byl zde vnímán jako osobnost, ve které se s mísí intelekt s fyzickou silou. V týmu byl nejrychlejší zadák a za peníze psal ostatním studentům eseje. Začíná kromě společnosti ostatních sportovců vyhledávat život nočních ulic, účastní se veselých večírků, v jazzových klubech ochutnává marihuanu a s prostitutkou z Manhattanu prožívá první sexuální zkušenosti. Sex pro Kerouaca vždy znamenal návrat do lůna, zdroj živelné blaženosti a útěk od reality. Z prostředí ve kterém se pohyboval, cítil zmatek a nekonformitu. Jeho kamarád Joe Kennedy říká: „*Myslím, že pořád cosi hledal, ale nejsem si jist, jestli to někdy našel.*“ Díky sportovnímu stipendiu v září 1940 nastupuje na Kolumbijskou univerzitu, kde si však hned po dvou zápasech zlomil holenní kost. Ve své rekonvalescenci má čas na milovanou četbu, filmy a jazz, do rukou se mu dostávají romány Thomase Wolfa. Ten byl pro Kerouaca velká inspirace a podnět k rozchodu s konvenčním životem. Jak sám později psal „*On mi nakreslil Ameriku jako báseň namísto Ameriky jako bojiště o kus žvance. A hlavně mi ten černošský americký básník vnukl, abych vandroval a toulal se a prohlíd si tu opravdovou Ameriku, která tu byla, aniž by ji někdo vyslovil.*“⁶¹

Ve druhém roce studia vzdorovitě či z důvodu nejistoty vlastního směru odchází ze školy, střídá práci u benzínové pumpy a v listu *Sun* dělá sportovního dopisovatele. Odtud však také utíká a ve stejný den se přihlašuje k námořnictvu i k pobřežní stráž. Podnikne cestu na nákladní lodi S. S. Dorchester, která se v ozbrojeném doprovodu plavila do Grónska. Po tříměsíční plavbě se vrací a znovu nastupuje na semestr na Kolumbijské univerzitě, aby však záhy na jeho konci znovu utekl k vojenskému námořnictvu. Zde byl však brzy, pro nezpůsobilost podřídil se disciplíně, poslán na psychiatrické vyšetření, na kterém strávil zbytek půlročního pobytu u námořnictva. Událost jeho propuštění jako paranoidního schizofrenika s antipatií k autoritám, znamenala předzvěst nekonvenčního chování beatníků, jako vyjádření odporu k společenskému sevření a podřízení se. Zklamání rodičů z jeho útěku ze školy i snahy stát se spisovatelem ho dohnaly k další cestě na moře na palubě S. S. George Weems

⁶⁰ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 59-61

⁶¹ TURNER, Steve. Hipster s andělskou hlavou. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 47-55

s nákladem bomb do Liverpoolu. Kerouac se znovu vrací na univerzitu a píše první verzi *Maloměsta, velkoměsta*⁶², ve stejnou dobu se setkává s Burroughsem a Ginsbergem.⁶³

Léto roku 1944 poznamenala nešťastná událost, která poznamenala a stmelila skupinu lidí. Dave Kramer, Burroughsův přítel, homosexuál, bývalý učitel a ctitel Luciena Carra, stupňoval své projevy náklonosti ke svému oblíbenci. Docházelo k incidentům, kdy vyhrožoval násilím Carrově přítelkyni a okolí svojí sebevraždou. 13. srpna 1944 se spolu potkali v baru, kam Krammera poslal Kerouac, a následně se přesunuli do parku. Při Kramerově naléhání vypukla rvačka a Lucien Carr ho pobodal. Ve zmatku pak hodil tělo do řeky a utekl za svými přáteli. Burroughs radil přihlásit se na policii, Kerouac mu naopak pomohl zbavit nože a Kramerových brýlí. Nervozitu se snažili zahnat kinem a návštěvou Muzea moderního umění. Když se Carr přiznal, skončil v cele i Kerouac za nepřiznání vraždy. Jeho ego ranilo zvláštní zacházení detektivů s hlavním obviněným i odmítnutí jeho rodiny zaplatit za něj kauci, kvůli čemu si musel ještě ve vězení vzít svoji přítelkyni Edie Parkerovou, aby dostala peníze z dědictví a mohla ho vyplatit. Manželství bylo krátké, po jeho dobu spolu manželé bydleli v Grosse Pointe u matky Edie. Zde pracoval v továrně na kuličková ložiska, dokud nesplatil kauci. Poté se manželství rozpadlo a Kerouac se vrací do New Yorku.⁶⁴ Po této události zavládlo ve skupině zvláštní zjemnění vztahů, zpevnění pout a zejména Kerouac si začal uvědomovat, že osoby kolem něj včetně té jeho můžou být předmětem jeho umění.⁶⁵

K dalšímu osudovému setkání došlo s Nealem Cassadem, denverským mladíkem elektrizujícím své okolí svojí neutuchající energií a chtíčem po prožitcích. Tento dvacetiletý charismatický zloděj aut žil divokým životem. Vyrůstal s otcem alkoholikem, přespával v nákladních vlacích, v kradených autech jezdil na večírky, hnal se za dívkami a končil v polepšovnách. Pro beatniky je jako zjevení a stává se předobrazem rimbaudovského dobrodruha. S ním a dalšími přáteli začíná kerouacovské křížování Amerikou z východu na západ a zpět, čímž začíná období, ve kterém příznačně vzniká román *Na cestě*⁶⁶. Nejen že je Cassidy inspirací pro román, ale vnukne Kerouacovi také novou formu psaní, kterou se snažil najít. Svým čtyřicetistránkovým dopisem, napsaným téměř jednou větou, spustil u Kerouaca automatický proces psaní na roli japonského

⁶² KEROUAC, Jack. *Maloměsto, Velkoměsto*. Praha: Volvox Globator, 2002.

⁶³ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 61-63

⁶⁴ NICOSIA, Gerald. *Memory Babe: kritická biografie Jacka Kerouaka*. Olomouc: Votobia, 1996.

⁶⁵ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 69

⁶⁶ KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Praha: Odeon 1980.

kreslicí papíru. Revizí *Na cestě* zbyde dost textu na další román *Vize Codyho*⁶⁷, v Mexiku pak pokračuje na románu *Doktor Sax*⁶⁸.

V eseji *Vznik nové Ameriky* od doktorky Penny Vlagopoulos se popisuje vztah Kerouaca, jakožto častého zástupce celé generace: „... bylo by chybou číst román *Na cestě* jako manifest mluvčího celé generace. Po okamžitém úspěchu knihy Kerouac zjistil, že musí bránit pojem „beatnické generace“ a zbavit se titulu „král beatníků.“ Ke konci života neustále bombardován žádostmi o vyjádření svého názoru a vztahu k rychle bijící neoficiální kultuře, vysvětloval, že *Na cestě* „sotva bylo nějakým agitačním, propagandistickým vyprávěním“. Nechtěl nést odpovědnost za udávání směru celé generaci, kterou ve skutečnosti příliš nechápal.“⁶⁹ Jeho dílo neexistovalo pouze jako popisný příběh, jako záznam doby a událostí jedné generace, nýbrž ztělesňovalo Ameriku samotnou v její vitalistické podobě. V naprostu se hodící formě spontánního psaní, bez zasahování, dokázal postihnout ducha doby s temně magickou energií. Dílo potom přinejmenším budí dojem velké upřímnosti a oddanosti autora prožitku. Všiml si drobných nuancí ve svém okolí, podtrhoval životnost okamžiku a snažil se říct vše, nedržet v sobě nic. Tento prostředek komunikace je dobře patrný v *Podzemících*⁷⁰ popisující momentální citové vzplanutí černošskou dívkou Mardou.⁷¹

Sám je zdevastovaný nedostatkem uznání a financí, píše se rok 1955. Mimo první tisícidolarovou zálohu neměl ze psaní nic, fyzicky chřadne pod přívaly drog a alkoholu. Zůstává ve svém zoufalství neukotven na cestách a studuje buddhismus, z čehož vznikne nikdy nevydaná *Knihy Dharmy a Dharmový tuláci*⁷². Teprve až dva roky po úspěchu a zpopularizování literatury beat generation po úspěchu v Six Gallery je *Na cestě* vydáno na konci roku 1957.⁷³ Až do své smrti postupně hořknul ve starého protivného samotáře, obracel se do minulosti na místa, kde dříve pobýval. Za svoji poslední manželku si bere sestru kamaráda z Lowellu, se kterou si celý život dopisoval, ale byla mu jeho naprostým opakem. Zemřel na krvácení jícnových křečových žil 20. října 1969.⁷⁴

⁶⁷ KEROUAC, Jack. *Vize Codyho*. Praha: Argo, 2011.

⁶⁸ KEROUAC, Jack. *Doktor Sax*. Praha: Argo, 2011.

⁶⁹ VLAGOPOULOS, Penny. *Vznik nové Ameriky*. In: KEROUAC, Jack. *Na cestě: rukopisný svitek*. Praha: Argo, 2009.

⁷⁰ KEROUAC, Jack. *Podzemníci*. Praha: Mladá fronta, 1992.

⁷¹ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 148-223

⁷² KEROUAC, Jack. *Dharmový tuláci*. Vyd. 3., V Argu 1. Praha: Argo, 2008.

⁷³ TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996, str. 67-84

⁷⁴ TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 193-198

3.5.3. Allen Ginsberg

Mládí Allena Ginsberga, narozeného 2.června 1926, je významný činitel určující směr vývoje jeho tvorby, zejména pak jeho vztah s matkou. Stejně jako jeho pozdější přítel a rádce, básník William Carlos Williams, žil v Patersonu v New Jersey. Jeho dětská léta byla provázena matčinými výjevy hysterie, která prožívala paranoická muka z myšlenky, že ji establishment nechává špehovat či ji chce nechat přímo odstranit. Mladý Ginsberg se tak o ní musel často starat a tlumit její výstupy. Když byl v pubertě byla již 3 roky v léčebně. Po návratu, těžko k poznání, trpěla ztrátou paměti způsobnou inzulinovými a elektrickými šoky. Kvůli svým problémům matka rodinu brzy opouští a stěhuje se k sestře, ale zakrátko je opět v hospitalizaci. Izolaci matky i přes její návštěvy její syn těžce nesl. Z osoby, která má mimo jiné plnit funkci útěchy a ochrany, je psychicky labilní pacient. Naprostým kontrastem k matce je otec Luis Ginsberg, středoškolský učitel, milovník poezie, konzervativní, ale liberální člověk židovského původu, jehož konvenční myšlení se stane předmětem synovy pozdější antipatie.

Od studia ekonomie na Kolumbijské univerzitě, v duchu matčina idealismu, se jeho zájem později přesunul směrem k literární tvorbě. Ginsberg navštěvoval literární semináře a na popud Luciena Carra začal psát básně. V New Yorku začíná také dlouhý boj se svým sebeurčením a vlastním porozuměním, provázený úzkostí. Snaha sám sebe najít jako básníka, narážela v nejasnosti stylu (i přes vítězství ve školních soutěžích v poezii) tak i v kritice otce, která ho odrazovala od nových experimentů. Tíseň z této situace byla zastíněna nejasností ve svých sexuálních preferencích.⁷⁵ Jak píše překladatel a amerikanista Josef Jařab: „*Tou zřejmě nejkontroverznější a pro mladého Ginsberga značně traumatizující otázkou byla jeho sexuální orientace. Vehemence, s jakou později prosazoval ve své poezii i ve veřejných rozpravách otevřenost týkající se homosexuality a homosexuálních vztahů a obecnou neliberálnost vládoucí puritánské společnosti. Ginsbergova propagace sexuální revoluce, volající po přirozenosti a tolerantnosti v oblasti intimního života, se jako „politický akt“ stala roznětkou rozvíjející se alternativní kultury šedesátých let, kultury nové generace, kultury hippies a „dětí květů“.* Ginsberg se stal pro tisíce mladých lidí v Americe i jinde ve světě kultovní postavou, předobrazem svobody a všelikého osvobození či osvobozování od skutečně

⁷⁵ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 85-89

*pociťovaných, ale i jen vyfabulovaných restrikcí.*⁷⁶ Prvotní útěchy se mu dostalo od jeho přátel, oddaného a citlivého Kerouaca a Burroughse, ve kterém spatřoval otčíma. Právě ten mu pomohl vyzkoušet psychoanalýzu podle Wilhema Reicha a s její pomocí odhalil intimní niterní pocity a nabídnul osvětlení situace. Ginsberg již nyní nebyl tak zmatený, ale přetrvával u něj určitý pocit odhalenosti vůči venkovnímu prostředí a drsnějším zážitkům mimo univerzitu.

V tomto období byl dočasně propuštěn za vulgární nápisy na okně koleje, podmínkou opětovného přijetí bylo psychiatrické vyšetření. Ginsberg se začíná potulovat po zašpiněné tváři New Yorku a nasává pouliční jazyk, chodí za lidmi mimo akademickou půdu, vykonává dělnické práce, nazývá to „útekem do krajiny všedního života“. Právě nechráněné setkání se světem přišlo, když se stejně jako Kerouac plavil s obchodním námořnictvem.⁷⁷

Za složitý lze považovat i vztah ke Cassadymu, jehož lačnost po nových vědomostech, které mohl od Ginsberga výměnou za milenecký vztah získat, je spojila dohromady. Cassady, i přes svoji bisexualitu, upřednostňoval ženy a nenabízel Ginsbergovi to, co očekával, ten se cítil zklamaný a volí útěk. Přes návštěvu u Burroughse se vrací do New Yorku a odplouvá nákladní lodí přes Marseille k africkým břehům. Plavbu vnímá jako meditativní útočiště a přípravu na psaní autobiografického románu, který však nedokončil.

Po absolvování studií se od rozprchnutých přátel izolovaný Ginsberg propadá do hlubšího zoufalství a netečnosti, zklamaný nedostatkem sebeodhodlání se změnit. V depresích se utápějícímu Ginsbergovi, pohybujícímu se na hraně šílenství, se po masturbaci zjeví William Blake. Po sérii vidin, které mu nechaly pochopit význam několika básní, je vytrhnut z otupělosti. Tyto vize později popisuje ve svých textech. Probuzení spočívalo v nezřízeném životě, plném drog, sexu a pochybných přátel, snažil se tím zapudit svoji dřívější racionalitu a strnulost. Tento proces začne ve chvíli, kdy se právě propuštěný Huncke, fyzicky zpuštěný drogami, objeví u Ginsberga v bytě. Lákán krajní sebetřýzní a energií připomínající tu Cassadyho, kterou cítil z nově přichozího, se začal o Hunckeho starat. Pohlcen tímto zvláštním spojením, mu dovolil v bytě přebývat i přes Burroughsovo varování. Ginsberg se ocitá v blízkosti parazitujícího Hunckeho, který si do bytu sem začal vodit přátele i přechovávat kradené věci. V tomto prostředí mu

⁷⁶ JAŘAB, Josef. Co Allen Ginsberg byl a nebyl: předmluva. In: GINSBERG, Allen. Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, str. 13

⁷⁷ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 91-92

postupně odpadají poslední zbytky kázně a sebekontroly a zcela se oproštuje od střední sociální vrstvy. Při jedné z příhod byl Ginsberg zatáhnut do maléru, když se snažil s Hunckeho přáteli odvézt z problémového bytu pryč všechny písemnosti, které by pro ně mohli v rukou policie znamenat obtíže. Při snaze ujet od přestupku, za který byli dříve zastaveni, způsobili nehodu a z místa utekli. I když ji Ginsberg nezpůsobil, policie ho zatkla, když našla adresu v písemnostech z auta. Kolumbijská univerzita se za svého nadaného studenta postavila a děkan mu místo vězení zajistil hospitalizaci na psychiatrii.⁷⁸

Spřátelil se zde s jedním z pacientů, který měl na Ginsberga velký vliv. Muž jménem Carl Solomon, ho seznámil s francouzskými surrealisty a nabídl mu možnost vést literární diskuze. Když vyšlo *Kvílení* bylo věnováno právě jemu a přímo se v básni objevuje: „*Carle Solomone! Jsem s tebou v Rocklandu; kde jsi větší šílenec než já*“⁷⁹ a jak píše básník Williams v předmluvě: „*Podle všeho prošel doslova peklem. Cestou potkal muže jménem Carl Solomon, s nímž sdílel v drápech a výkalech tohoto života něco, co se dá popsat jen slovy, kterých tomu použil on. Je to kvílení nad porážkou. Žádná porážka to však vlastně není, poněvadž ji zažil jako nějakou běžnou, nějakou banální zkušenost. V tomto životě je poražen každý, ale muž, jestliže to je muž, poražen není.*“⁸⁰

Pokud mu básník a přítel Williams Carlos Williams pomohl ucelit si názory na svou formu, že básník má tvořit z původních popudů své mysli, tak setkání s Peterem Orlovským, mladým vnímavým mužem, znamenalo úplného oproštění od sexuálních rozpaků a nesmělosti. Peter Orlovsky stál nahým modelem na obraze, který způsobil tento přerod. Postupně se také stává Ginsbergovým životním partnerem, zaplňuje tak nenaplněnou touhu po lásce, kterou celý život postrádal.⁸¹

Po legendárním čtení v San Franciscu, kdy bylo s velkým úspěchem uvedeno *Kvílení* a nastartován zájem o celé hnutí pro širší publikum. Právě ono *Kvílení*, báseň, která způsobila průlom v odhalení beatníků, ukazuje, jak naléhavé je jejich sdělení. Ginsberg předkládá reálně existující postavy a prostředí, které není nijak umělecky skryté. Jan Zábřana ve své knize esejí *Básník, který neodešel* tvrdí, že se nesnaží pouze prvoplánově šokovat a odpuzovat, ale právě protože se snaží vyzdvihnout závažnost nad

⁷⁸ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str. 93-100

⁷⁹ GINSBERG, Allen. Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 48

⁸⁰ GINSBERG, Allen. Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 39

⁸¹ TYTELL, John. Nazí andělé. Olomouc: Votobia, 1996, str.104-110

líbivost, ji považuje za nejobektivnější Ginsbergovo dílo. Údernost v opakování jednotlivých veršů pak pouze dodává na tomto apelu.⁸²

Roku 1957 mu byla zabavena část výtisků z důvodů mravní závadnosti a odstartoval proces doprovázený velikou publicitou.⁸³ Soud však po dlouhé procesu rozhodnul, že kniha má „jistý vyvažující společenský význam a že není obscénní“.⁸⁴ Obhájce Allena Ginsberga Al Bendich popisuje celý soud s jako „*Proces svým způsobem ilustroval to, o čem „Kvílení“ vlastně kvílelo.*“⁸⁵

⁸² ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989. str. 213

⁸³ TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006, str. 167

⁸⁴ COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Praha: Metafora, 2013, str. 372

⁸⁵ COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Praha: Metafora, 2013, str. 292

3.6. Další představitelé

3.6.1. Lawrence Ferlinghetti

Ferlinghetti, narozen v Yonkers v New Yorku 24. března roku 1919, se jako malý s adoptivními rodiči, jeho tetou a strýcem, dostává do Francie. Střídavě však pobývá i v dětském domově kvůli finanční tísní jeho pěstounů. Později ho zajistí rodina Bisladnů, kde jeho tetu pracuje jako služebná, než i oni zkrachují kvůli krizi. Neutěšené mládí doprovází záhadné zmizení jeho tety, znovushledání s matkou, která je pro něj však již cizí ženou a zatčení pro opětovné krádeže.⁸⁶

Odtud se vrací do Ameriky, kde po pobytu v polepšovně zahajuje studium v Severní Karolíně a později v rodném New Yorku na Kolumbijské univerzitě. Před druhou světovou válkou pobýval ve Francii a po jejím vypuknutí narukuje do Amerického námořnictva. Po skončení války, po krátké pracovní zkušenosti v deníku Time, se roku 1947 znovu vrací do Paříže s cílem získat doktorát na Sorbonně. Po úspěšném studiu odjíždí zpět do Ameriky, kde se usídli v San Franciscu a zakládá první knihkupectví nabízející výhradně paperbackové knížky. City Light Books popisuje po své návštěvě básník Miloslav Holub jako malý obchod v nízkém domě, který poskytuje místo pro velké množství mladých lidí, kteří zde diskutují o literatuře či nosí do nakladatelství své rukopisy. Toto nakladatelství zaměřené výhradně na poezii vydávalo starší autory Williama Carlose Williamse, Kennetha Patchena, Kennetha Rexrotha, překlady francouzů Préverta, Artauda, Daumala, překlady sovětských básníků Jevtušenka a Vozněsenského, ale zejména začínající básníky, a to Franka O'Hara, Jacka Kerouaca a Allena Ginsberga. Ferlinghetti zde sám později v roce 1955 vydává svoji první sbírku *Obrazy zmizelého světa*⁸⁷, jako další vychází 1958 *Lunapark v hlavě*^{88.89}. Sbírkou nabízí stavbou ťukavé trylkování hodící se pro veřejné čtení poezie v jazzovém duchu, které Ferlinghetti také propagoval. Motivy básní sahají po básnickových zkušenostech a konkrétních názorech na společenskou situaci, přes pocitovost prožitých momentů, snadno předané svou elegantní ironickou hravostí.

⁸⁶ KANĚROVÁ, Markéta. Biografická poznámka. In: FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě; Startuji ze San Francisca*. Praha: Cyldr, 1998. Američtí básníci.

⁸⁷ FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie. V Praze: Československý spisovatel, 1984. Klub přátel poezie. str. 19-41

⁸⁸ FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962.

⁸⁹ FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie. V Praze: Československý spisovatel, 1984. Klub přátel poezie. str. 247

3.6.2. Gregory Corso

Gregory Corso se narodil mladým rodičům v Greenwich Village 26. března 1930, ti se brzy rozcházejí a zanechají malého Corsa samotného. Corso žije s náhradními rodiči a po sirotčincích, než si ho v jeho jedenácti letech bere otec zpět. U otce však není šťasten a začíná jeho opakující se cyklus útěků a psychiatrických pozoroven. Podle vlastních slov se mu nejkrutější zážitek stal ve dvanácti letech, když se po krádeži rádia dostal do New Yorkské věznice The Toms, kde strávil pět měsíců. Od svých třinácti let, již žil na ulici a pohyboval se v kriminálním prostředí. Roku 1946 se za loupežné přepadení dostal do Clintonské státní věznice v Dannemoře, kde se dostává k literatuře a zkouší i psát. Po propuštění krátkou dobu žil a pracoval v Greenwich Village, kde také v roce 1950 ve věku dvaceti let potkává básníka Allena Ginsberga. Stali se přáteli a tím se postupně propíjí do beatnické skupiny. Cestuje přes Spojené státy americké do Los Angeles, kde sedm měsíců pracuje jako kartotékař a reportér pro *Examiner*. Absolvuje cesty do Jižní Ameriky a Afriky na norských obchodních lodích. Vrací se na východní pobřeží do Bostonu na Harvard, kde dokončil svoji první sbírku *Panenská dáma z Brattle a jiné básně* a také ji vydává. V roce 1956 odchází za Ginsbergem a Ferlinghettim do San Francisca, píše sbírku *Benzín*⁹⁰ a účastní se zde slavného čtení v Six Gallery, jako jeden z vystupujících básníků. Po tomto úspěchu a rozmachu beat generation začíná cestovat za ostatními autory. S Ginsbergem a dalšími přáteli odjíždějí do Mexika, které v něm ale vzbuzuje deprese, raději odjíždí zpět do Ameriky. Zde později navštěvuje Williama Carlose Williamse v Patersonu, kde také absolvuje čtení v jazzovém klubu Jazz on the Wagon. Za Burroughsem se vypravuje do Maroka a dále do Evropy. Na čas zakotví v bohémské čtvrti na levém břehu Seiny v Paříži, a do Ameriky se vrací pouze na veřejné čtení.⁹¹

Pro Jana Zábranu Corso představuje básníka, který je absolutně svůj a nenechá si čtenářem diktovat co může a co nesmí. Je oproštěn od jakýchkoliv vlivů, když by je u něj někdo hledal, nemá strach, zda je jeho tvorba poetická a naprosto v sebe věří. Pokud bude s tímto čtenář ke Corsovy přistupovat dostane svrchovanou poezii, pokud ne, nebude se jednat o poezii vůbec. Básník se sám stává svou poetikou, kam zahrnuje i své chyby,

⁹⁰ CORSO, Gregory a Jan ZÁBRANA. Mokrý moře: výbor básní. 2. vyd. Praha: Odeon, 1988. Plamen (Odeon). str. 9-43

⁹¹ BOSCH, I. Poezie Gregoryho Corsa po třiceti letech In: CORSO, Gregory a Jan ZÁBRANA. Jak neumírat. Praha: Maťa, 2000. Nevstoupíš jednou.

protože v jeho poetice mají své místo. Takto Zábřana vyjádřil poetiku Gregoryho Corsa ve své eseji *Fakta, poznámky a citáty o poezii Gregoryho Corsa*.⁹²

⁹² ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989. str. 184

4. Reflexe v českém kulturním kontextu

4.1. Kulturně-historické klima v Československu

V 60. letech 20. století dochází k určitému sblížení bipolárního světa s nástupem Nikity Chruščova v SSSR. V Československu se díky tomu uvolňují poměry. Dalšími vlivy na změnu kulturního ovzduší je i příchod vystudovaných lidí za komunistického režimu do vedoucích pozic a nedostatečná účinnost oficiální politiky. Společnost obnovuje přerušené vztahy se zbytkem západního světa. Lidé mohou v určité míře proudit oběma směry, dochází tudíž ke srovnáním mezi Východem a Západem. V Československu se začíná šířit spotřební způsob života a roste poptávka po západním zboží a kultuře. Takovéto společenské změny zasáhly nejvíce mládež, která se rychle vzdalovala ideálům režimu.⁹³

Síla studentstva se projevila roku 1956 po postupném vzrůstu nespokojenosti na vysokých školách. Období liberalizace dalo prostor k nárokování si požadavků na svazáckých i stranických schůzích. Roste chuť po možnosti obnovení akademických svobod, volnosti cestování, svobody tisku, omezení výuky marxismu-leninismu a branné výchovy. Od začátku 60. let až po jejich konec vzroste počet studentů téměř dvojnásobně a utváří tím znatelnou reformní sílu.⁹⁴

V kultuře se změny nejvíce projevují na rozmachu všech sfér umění. Překládány jsou texty významných světových autorů, zároveň vzniká prostor pro domácí autory. Díky uvolnění cenzury vznikají díla oproštěná od ideologie a řeší skutečné problémy existující společnosti. Důležitou roli hrají také vznikající svazy umělců (spisovatelů, novinářů, architektů, herců, výtvarných umělců). Umělecké svazy se stávaly stále důležitějšími, snažily se prosadit jako spolutvůrci kulturní politiky, usilovaly o nezávislost podporou různých výtěžných aktivit. Měly ambice se stát rovnocenným partnerem státních organizací.⁹⁵

⁹³ MARJÁNKO, Bedřich. *60. léta obraz čs. společnosti na začátku tohoto období* [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

⁹⁴ PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha: Prostor, 2008. Obzor (Prostor), 70. sv. str. 78-80

⁹⁵ MARJÁNKO, Bedřich. *60. léta obraz čs. společnosti na začátku tohoto období* [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

Reformní tendence vyvrcholily roku 1968 tzv. Pražským jarem – obrodným procesem ve státě i společnosti. Bouřlivé události 60. let ukončil vpád vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a nastává normalizační období.⁹⁶

⁹⁶ VLČEK, Tomáš. *Pražské jaro 1968* [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

4.2. Recepce beat generation v Československu

Lze souhlasit, že mladá kultura jak v Americe, tak v Československu vyrůstala ve složitém prostředí. U obou se jednalo o soupeření se společenskou situací, pouze v různých ideologických kulisách. Obě kultury pak v sobě nosily odpor k establishmentu, který panoval v dané zemi. V ČSSR jakožto totalitním státu byly o poznání horší poměry, a trest v podobě vězení či dalších tvrdých perzekucí mohl přijít kdykoliv. Nicméně podstatou konání a smýšlení se nerozcházely, touha po vlastní svobodě mezi nimi tvořila jakési názorové pouto.

O Americkém fenoménu „beat“ již v roce 1959 informuje Igor Hájek ve dvacetistránkové eseji *Americká bohéma*⁹⁷ v periodiku *Světová literatura*. Najdeme zde ukázky básní z *Kvílení* Allena Ginsberga, kapitoly z románů Jacka Kerouaca *Na Cestě* a Johna Clellona Holmese *Trubka*. V roce 1960 začínají časopisecky vycházet překlady jednotlivých básní Lawrence Ferlinghettiho a o rok později Gregory Corsa.⁹⁸ Kerouacův výběr kapitol z několika vlastních knih pod názvem *Říjen v železniční zemi*⁹⁹ u nás v překladu Jiřího Války vychází v roce 1963.

Kruté zmatky 50. let pomalu doznívají a lidé zpozorňují a pokukují po alternativní kultuře, než která tu byla dosud. Znatelné změny proběhnou v hudbě i literatuře, vznikají spolky amatérského divadla či poetické kavárny. Právě v těchto kavárnách, po vzoru beatníků, fungují recitační večery často kombinované s hudebními vystoupeními. Mladí autoři tu recitují své autorské skladby, ale i texty již slavných básníků, zejména Ginsberga, Ferlinghettiho a Corsa. Zájem o beat vrcholil událostí roku 1965.¹⁰⁰

4.2.1. Ginsberg králem majálesu

Významnou epizodou a pojitkem mezi americkou a československou kulturou beat, je nečekaná návštěva jednoho z duchovních otců „blažené generace“ Allena Ginsberga. Ten byl v roce 1965 pozván jako porotce literární soutěže na Kubu. Není divu, že byl brzy z Kuby vyhoštěn, především kvůli svým názorům. Navrhoval revoluční vládě

⁹⁷ HÁJEK, Igor. *Americká bohéma*. [Recenze s ukázkami.]. *Světová literatura*, 4, 1959, č. 6, str. 207–230.

⁹⁸ VALENTOVÁ, Jana. *Soupis díla Jana Zábrany*. In: ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989. str. 442-443

⁹⁹ KEROUAC, Jack. *Říjen v železniční zemi*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963.

¹⁰⁰ RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, str. 22-24

legalizaci marihuany, udržoval intimní poměr s kubánským mladíkem, hodnotil erotickou přitažlivost Che Guevary a hlasitě se zastával místních gayů.

Kvůli blokadě nelétaly zpět do USA přímé spoje, tudíž byla Praha pro Ginsberga pouze přestupní stanicí. 18. února 1965 v Praze zavolal svému známému Josefu Škvoreckému a překladateli Janu Zábranovi. Druhý den ráno se rozhodnul svůj pobyt prodloužit na získané dvoutýdenní stipendium od Svazu spisovatelů. Za peníze získané z honoráře za básně otištěné ve *Světové literatuře* si mohl dvoutýdenní pobyt dovolit. Jeho básně byly otištěny ve *Světové literatuře* již v roce 1959, na čemž měl zásluhu právě Jan Zábrana. Ginsberg po sérii čtení a besed, hlavně v pražské Viole a na pražské filozofické fakultě, odjíždí do SSSR. Po projetí východní části Evropy se Ginsberg vrací vlakem do Prahy 29. dubna 1965. Když čekal ve svém hotelu na odlet do Londýna, bylo mu nabídnuto na popud Josefa Škvoreckého účast na studentském majálesu, které se měl konat 1. května.¹⁰¹

Od roku 1962 se konala pravidelná neoficiální prvomájová setkání na Petříně, která každý rok končila výtržnostmi a střety s policií, množství osob bylo po těchto incidentech vyloučeno nebo jinak postihováno. Komunistický režim to vnímal jako návaznost na studentské bouře roku 1956, po kterých byl oficiální majáles do roku 1965 zakázán, tudíž se následující oficiální oslavy nesli ve velkém očekávání.¹⁰²

Kandidaturu přijal a po proslovu, skládajícího se pouze ze zpívání mantry Ómšrimantrája, byl také zvolen. Majáles byl velký úspěch, který se nesl v uvolněném euforickém duchu. Průvodu se účastnilo na 150 000 studentů, kteří doprovázeli alegorické vozy a v rukách nesli alegorické transparenty. Po něm následovala ještě řada dalších setkání, například na Hlávkových kolejích probíhala noční diskuze se studenty.

Po několika incidentech a provokacích, které naplánovala StB byl Ginsberg 7. 5. 1965 z Československa vyhoštěn. Agenti StB ho napadli za údajné erotické projevy na ulici a ve Viole mu odcizili deník, kvůli kterému byl předvolán k výslechu, když ho „náhodný kolemjdoucí“ „nalezl“ na ulici. Deník se v originále nedochoval, jak později vzpomíná Jan Zábrana, dochoval se pouze v překladu „úředního“ překladatele Ministerstva vnitra, který je ořesný, komický a místy nesrozumitelný a díky tomu bylo

¹⁰¹ BLAŽEK, Petr: Vyhoštění krále majálesu. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Praha: Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky [online]. 2012 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/>

¹⁰² PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha: Prostor, 2008. Obzor (Prostor), 70. sv. str. 84-85

mnoho lidí ušetřeno vyšetřování.¹⁰³ V novinách je popsán jako vyvrhel, který kazil mládež, a jeho texty se dostávají na list nežádoucích autorů. Vrací se až po pádu komunistického režimu v roce 1990.¹⁰⁴ *O tom, že byly kořeny, které zde jeho básně zapustily, pořádně hluboké, svědčí i to, že když se v roce 1990 do Prahy po pětadvaceti letech vrátil, lidé ho znali — přestože mu za tu dobu nevyšel s výjimkou roku 1969, kdy bylo publikováno v Sešitech pro mladou literaturu celé Kvílení, ani řádek. „Včera večer jsem byl v nějakém olomouckém baru,“ vzpomínal v roce 1993. „Přišel tam ke mně jakýsi muž, potřásl mi rukou a přisedl si. Vyprávěl mi, jak byl zavřený, že četl mou poezii a že to pro něj ve vězení znamenalo určité světlo. Ptal jsem se ho, kterou báseň. Jmenoval Slunečnicovou sútru a pamatoval si ji. Tady v Čechách slýchám, že tu moje básně měly určitý psychologický dopad, že lidem k něčemu byly. Možná stejný, jaký měly na mě, byly to totiž objevy mé vlastní přirozenosti.“¹⁰⁵*

4.2.2. Překlady děl

K nejznámějším, vysoce hodnoceným překladům patří ty od esejisty, básníka a překladatele **Jana Zábrany**, který se dostal do povědomí jako téměř výhradní překladatel pro beatnickou generaci.

Jeho rodiče byli členové národně socialistické strany, proto byli ve vykonstruovaných procesech odsouzeni k dlouholetým trestům. Po neumožněném studiu na Univerzitě Karlově a nuceném odchodu ze studia na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslužebné fakultě v Praze z důvodu stranické příslušnosti jeho rodičů, pracoval jako zámečnický a brusič. Začal se zajímat o prózu i poezii a v 50. letech navazoval kontakty s významnými umělci. Sám psal do celé řady periodik, prvně do *Světové literatury* a do časopisu *Host do domu* Překládat začal roku 1953, později byl přijat za člena kruhu překladatelů a překladem se začal živit. Nejdříve překládal z ruského jazyka a později si volil mezi francouzským a anglickým jazykem, kde nakonec zvítězila angličtina. Přes ní se dostává k překladům autorů z beatnické generace.¹⁰⁶

¹⁰³ ZÁBRANA, Jan: Celý život. Torst, Praha 2001. str. 237

¹⁰⁴ BLAŽEK, Petr: Vyhoštění krále majálesu. In: *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů*. Praha: Odbor archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra České republiky [online]. 2012 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/>

¹⁰⁵ RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, s. 22-24

¹⁰⁶ *Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana* [online]. 2006 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z:

Z analýzy provedené Petrem Eliášem v jeho diplomové práci vyplývá, že překladatelská práce Jana Zábrany vyniká velkou přesností a citlivostí k původnímu textu. Jan Zábrana často záměrně porušoval překladatelskou normu, aby docílil přirozenosti a čitelnosti. Jako básníka i překladatele ho s beat generation pojí snaha o depoetizaci, čímž se vyhýbá samoučelným výrazům estetiky a zajišťuje tak vysokou mluvnost verše. To se promítá v jeho náklonnosti k hovorovosti v básnické mluvě, tím tak neupozadí význam přílišným úsilím o estetickou líbivost. Jeho charakteristickým rysem je orientace na čtenáře a využití svého básnického talentu k určité výměně mezi jeho tvorbou a texty překládaných autorů. Zároveň překladatelská činnost pro něj znamenala i vlastní způsob, jak se jako básník nepřímou realizovat.¹⁰⁷

V jeho překladu od autorů beat generace vyšly knižně překlady **Lawrence Ferlinghettiho** *Lunapark v hlavě*¹⁰⁸, *Startuji ze San Francisca*¹⁰⁹, *Čtu báseň která nekončí*¹¹⁰, *Obrazy zmizelého světa*¹¹¹, *Ve snu snil jsem sen*¹¹²; **Gregory Corsa** *Mokrě moře*¹¹³; **Allena Ginsberga** *Kvílení*¹¹⁴, *Slovy a dechem*¹¹⁵, *Neposílejte mi už žádné dopisy*¹¹⁶ a také uspořádal výbor z nových amerických básníků *Obeznámeni s noci*¹¹⁷, kde se také mimo jiné objevují u nás méně známí autoři beatové scény **Michael McClure** či **Philip Whalen**. Jeho vlastní eseje, úvahy a předmluvy byly sebrány do knihy *Potkat básníka*¹¹⁸ a kniha *Celý život*¹¹⁹, pak obsahuje deníkové záznamy od roku 1948 a do devadesátých let.

<http://www.slovniceskeliteratury.cz/>

¹⁰⁷ ELIÁŠ, Petr. *Jan Zábrana, básník a překladatel. Inspirace beatnickou poezií a její překlady*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Eva Kalivodová, PhD.

¹⁰⁸ FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962.

¹⁰⁹ FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: Mladá fronta, 1964. Cesty (Mladá fronta).

¹¹⁰ FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie*. V Praze: Československý spisovatel, 1984. Klub přátel poezie.

¹¹¹ FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě ; Startuji ze San Francisca*. Praha: Cyindr, 1998. Američtí básníci.

¹¹² FERLINGHETTI, Lawrence. *Ve snu ve snu snil jsem sen*. Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Mat'a, 2013. Nevstoupíš jednou, 7. sv.

¹¹³ CORSO, Gregory. *Mokrě moře*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1964.

¹¹⁴ GINSBERG, Allen a Jan ZÁBRANA. *Kvílení*. Praha: Odeon, 1990. Plamen (Odeon).

¹¹⁵ GINSBERG, Allen, Josef JAŘAB a Jan ZÁBRANA. *Slovy a dechem: výbor z poezie*. Přeložil Jiří JOSEK. Praha: Mladá fronta, 2000. Květy poezie (Mladá fronta).

¹¹⁶ GINSBERG, Allen, SNÍŽEK, Luboš, ed. *Neposílejte mi už žádné dopisy*. Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Mat'a, 2012. Nevstoupíš jednou.

¹¹⁷ MAREŠ, Stanislav a Jan ZÁBRANA, ed. *Obeznámeni s noci: noví američtí básníci*. Praha: Československý spisovatel, 1967. Klub přátel poezie, sv. 46.

¹¹⁸ ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989.

¹¹⁹ ZÁBRANA, Jan. *Celý život*. Praha: Torst, 2001.

4.3. Beats v Československu

Díky kvalitním překladům se v ČSSR povědomí o beat generation pěstovalo již před návštěvou Ginsberga. Vliv na mladé autory existoval a spousta z nich přejímala tendence typické pro originální beatniky. Zejména pak inspirace jazzem a touhou po svobodě. Vznikají poetické vinárny, jakou byla například Viola na Národní třídě č. 7, ve které se scházeli autoři, pokládání za československou odnož beatniků. Podnik vznikl v létě roku 1963 a řídil ho Jiří Ostermann, který zde uvedl představení *Komu patří jazz*. Režisér a recitátor Jiří Ostermann mimo jiné vybral i básně tehdy sedmnáctileté Vladimíry Čerepkové, která spolu s Václavem Hrabětem a Inkou Machulkovou představovali beatniky u nás.¹²⁰ Jak píše sám Hrabě ve své recenzi *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu* na Violu: „Označení „vinárna poezie“ se octlo dokonce i na nových účtenkách používaných ve Viole. Čekám, kdy bude učiněno spravedlnosti zadost a začne se konečně říkat „vinárna poezie a džezu“. Džez ve Viole není pouhou hudební vložkou, jejíž atraktivnost má zajistit akumulaci poezie, nýbrž svébytným uměleckým projevem, který v susedství poezie nemá proč trpět komplexem méněcennosti. Tato skutečnost zajistila Viole výlučné postavení ve stále vzrůstající záplavě malých scén.“¹²¹

4.3.1. Václav Hrabě

Asi neznámější osobou z okruhu československé blažené generace, byl Václav Hrabě. Do širokého povědomí se dostal díky svému tristnímu osudu a své poezii, která byla po jeho smrti s velkým úspěchem také zhudebněna. Narodil se 13. června 1940 v Příbrami, ale vyrůstal se svou o jedenáct let starší sestrou ve vesnici Lochovicích nedaleko Berouna. Již v mládí se nedal přehlédnout jeho talent a vysoký intelekt, projevující se vysokým talentem na hudbu. V rodné vesnici se učil na housle, ale později mu byl představen nástroj, který ho učaroval. Byl jím klarinet. Na gymnáziu v Hořovicích, kam chodil, založil kapelu, která hrála tehdy velice populární swing, blues, rumba, mambo jambo. V kapele zastával pozici klarinetisty, ale hrál i na xylofon a kytaru. Zde také začal své první básně, o kterých však věděl jen okruh blízkých přátel. Šlo tehdy

¹²⁰ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 120

¹²¹HRABĚ, Václav. *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu*. [online]. 2005 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.folktime.cz/povidky/tricet-a-jedna-noc-aneb-zapisky-z-ziveho-domu.html>

o převážně o milostnou poezii. Po úspěšném složení maturitní zkoušky a přijímací zkoušky ke studiu na pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy, nastává v jeho životě výrazný zlom. Tím zlomem je odchod do hlavního města. Zde konečně mohl zapadnout do společnosti, do jaké patřil. V Praze existovaly hudební kluby, kde se hrál jeho milovaný jazz. Našel si přátele z řad umělců, začínající básníky, malíře a hudebníky.¹²²

Mimo diskuze, na kterých mohl probírat literaturu i historii, pokračoval Václav Hrabě ve hře na klarinet. Hudba byla jeho životní láskou a zde se ji mohl věnovat v plné míře. Hrabětem nejfrekventovaněji navštěvovaným klubem byla Reduta, kde také přišel impulz založit skutečnou kapelu. Roku 1959 tak vznikla DIXI 24. S kapelou pořádali různé produkce v sále na Hlavním nádraží, na parnicích a v Divadle ABC. Nezanedbával ani poezii, jeho láska k hudbě mu pomáhala s psaním básní a velice se v nich zrcadlila. Seznamuje se s Josefem Rebcem, jehož rodina disponovala obrovskou knihovnou, kde se mohl Hrabě seznámit i s méně známými díly. Později se stěhuje za nimi do bytu, který se nacházel na Národní třídě, což znamenalo v místě, kde se nacházela Viola a poblíž i Reduta.¹²³

Když Hrabě končil vysokoškolské studium, nastoupil na dvouletou vojenskou službu, které se však snažil vyhnout. Nechtěl opustit svoji Prahu, kde měl přátele, možnost se umělecky projevit na poli hudby i poezie a v neposlední řadě přítelkyni, budoucí manželku Olgu. V průběhu vojenské služby v Litoměřicích však má ke svému milému překvapení za úkol dát dohromady vojenskou kapelu. Hudbě se tedy může věnovat i zde, dokonce s kapelou nacvičí pár jazzových skladeb. Pokračuje také v psaní poezie, na kterou se snažil získat co nejvíce času. Jeho přítel Mikuláš Lubomířský vzpomíná: „*Jednou když byl Hrabě zase na marodce, tak po mně chtěl, abych mu přinesl benzinky do zapalovače. To se nakapalo na cukr a když to člověk spolknul, tak měl horečku. Takže tam vydržel týden a psal a psal. Jednou po mně dokonce chtěl, abych mu zlomil nohu. Ale to jsem neuměl, to nešlo. On to chtěl kvůli tomu, aby mohl psát ty svoje věci. A byl pro to ochoten i trpět.*“ Své básně s tematikou marodek, vojny a války uveřejňoval ve vojenských časopisech *Zápisník, Československý voják a Obrana lidu*, také kvůli opuštěným, které autoři dostávali za odměnu. Hrabě se také v době vykonávání vojenské služby věnuje próze a dramatu, píše hru *Královna Margot*, která se však ztratila, ale údajně mělo jít o barokní drama s ústředním motivem smrti a jazzovou hudbou jako

¹²² HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí*. Praha: World Circle Foundation, 1999. str. 7-14

¹²³ HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí*. Praha: World Circle Foundation, 1999. str. 16-17

doprovodem. Také povídka *Horečka*¹²⁴, později po jeho smrti vydaná, je napsána právě zde. V průběhu služby Olga otěhotněla, po vojně se konal sňatek a o pár měsíců později se mu narodil syn Jan.¹²⁵

Když roku 1963 Václav Hrabě vojenský život, v Praze se mezitím otevřela nová literární vinárna Viola. K americkým beatnikům, kteří se zde recitovali, si lidé rychle našli obdiv. Hrabě našel spřízněné duše v autorech Ince Machulkové, Vladimíře Čerepkové a Pavlovi Baňkovi. Protože Václav Hrabě nebyl introvertní básník, potřeboval odezvu, kterou budilo jeho dílo. Nyní zde byl častým návštěvníkem a na podzim roku 1964 zde pracoval i jako technik. Tento rok sebou však přinesl i finanční potíže a problémy ve vztahu s manželkou, vzápětí také došlo k rozvodu. Hrabě pak dál bydlel se svojí bývalou manželkou v malém bytě s jejím novým manželem a druhým synem. Tyto události vyústily stále k častějšímu navštěvování klubů a hospod. V tu dobu pracoval jako učitel s pověstí oblíbeného kantora. I přes fyzické a psychologické vypětí intenzivně pracoval na svých básních. Recitoval ve Viole a dále vypomáhal jako technik, ale po odchodu Jiřího Ostermanna však o toto přišel. Když přijel do Prahy Allen Ginsberg, nemohl u toho nebýt. Psal o básníkově návštěvě do časopisu *Divoké víno* a také Ginsberga po Praze doprovázel. 5. března 1965 však přišel v pozdních večerních hodinách domů, kde si jako obvykle chtěl přitopit v plynovou troubou. Zemřel ve spánku na otravu oxidem uhelnatým, ve svých čtyřiatdvaceti letech, když zhasl plamen na hořáku.¹²⁶

Hrabětova poezie byla úzce spjata s hudbou nejen motivem, ale i kompozicí. Některé básně jsou staveny na postupném rozvíjení výchozího tématu technikou variací např. báseň *Jam session*¹²⁷, další lze zařadit k žánru blues, jakou byla *Variace na renesanční téma*¹²⁸. Hudební nástroje, slavní hudebníci i hudební terminologie reflektují prostředí jazzových klubů. On sám se viděl a stylizoval, jako outsider stojící mimo opovrhovanou společnost, stejně jako skuteční lidé objevující se v jeho textech, František Gellner, Francois Villon, Allen Ginsberg. Gellner byl pak jeho oblíbeným básníkem spolu s Jiřím Štolou. Předmětem poetizace jsou všední věci a jevy života, cílené na obyčejného člověka. Ve svých básních používá perspektivu mladší cyničtější a amorálnější generace

¹²⁴ HRABĚ, Václav. *Horečka*. Praha: Labyrint, 1994.

¹²⁵ HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí*. Praha: World Circle Foundation, 1999. str. 19-23

¹²⁶ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010. str. 207-239

¹²⁷ HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. str. 76

¹²⁸ HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. str. 12

ke konfrontaci jistot a ucelenosti střední generace, to předvádí v básni *Stop-time*¹²⁹. Dochází tak ke střetu, který pomáhá revoltovat proti stereotypní prázdné existenci.¹³⁰

Hrabětovo dílo začíná vycházet až po jeho smrti, první soubor básní vydání knižně r. 1967 byl *Stop-time*¹³¹, který byl uspořádaný pouze z rukopisů. Jako další soubory vyšly *Blues v modré a bílé*¹³², *Korunovační blues*¹³³, *Černé nebe nad městem*¹³⁴, *Blues pro bláznivou holku*¹³⁵ a nejucelenější soubor *Blues*¹³⁶.

4.3.2. Vladimíra Čerepková

Básnířka, jejíž dětství bylo opředeno romanticky nešťastným vyrůstáním. Kořeny Vladimíry Čerepkové sahají do Ruska, její babička Barbora přišla s legionářem Josefem Staňkem do Prahy, kde se však rozvedli. Matka Lydie měla podobně krušný osud jako Vladimíra, neznala svého otce a po brzké smrti své matky byla vychovávána pěstouny.¹³⁷ Vladimíra vyrůstala v Praze s pouze s matkou, která vystřídala několik partnerů a její dětství od mala provázeli útesy z domu a zanedbávání školy. V roce 1956 se její matka obrací na úřady s prosbou o umístění Vladimíry do dětského domova. Stěžovala si, že je nezvladatelná, chodí v noci pozdě domů a stýká se s pochybnými chlapci, kvůli čemu již jí vyšetřovalo i SNB a byla povinna se účastnit prohlídky na gynekologii. Tyto velice stresující události způsobily u malé Vladimíry ztráty řeči,

Začíná tak doba střídání různých nápravných zařízení, odkud ji matka brala a opětovně vracela. Nejhorší byly vzpomínky na umístění do dětského domova s uzavřenou péčí a školou v Moravském Krumlově. Vztahy s matkou měla vždy ambivalentní, jak vzpomíná na dětství její kamarádka Marie Benetková: „*Občas měla pocit, že ji ta matka nechtěla. Když se Vladimíra narodila, tak měla nějakou vadu v nohách, a matka si ji z nemocnice půl roku nevyzvedla. Taky pak od matky prchala, jak*

¹²⁹ HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. str. 146-147

¹³⁰ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Brno: Host, 2007. In: ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010. str. 163-165

¹³¹ HRABĚ, Václav. *Stop-time*. Praha: Mladá fronta, 1969. Mladé cesty.

¹³² HRABĚ, Václav. *Blues v modré a bílé*. Praha: Melantrich, 1977.

¹³³ HRABĚ, Václav a Zdeněk ŠIMANOVSKÝ. *Korunovační blues: pásmo z veršů Václava Hraběte*. Praha: Divadelní a literární agentura, 1981.

¹³⁴ HRABĚ, Václav. *Černé nebe nad městem*. Munich: PmD, 1985.

¹³⁵ HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. Praha: Československý spisovatel, 1990.

¹³⁶ HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. Praha: Labyrint, 1995

¹³⁷ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 400

se dalo.“ Vladimíra utíkala i z těchto institucí a byla nucena se podrobit vyšetření na psychiatrické ambulanci, kde byla diagnostikována jako nezdrženlivá psychopatka s hysterickou reaktivitou v pubertě. Ve výsledku prošla šesti nápravnými a pozorovacími zařízeními, jednalo se o záchytné domy, dětské domovy a domovy se zvýšenou výchovnou péčí. Zde také dodělala devítiletou základní školu a roku 1961 byla propuštěna.¹³⁸

Z důvodu zájmu o koně a psy jí bylo úřady vybráno učení na zemědělské škole s internátem, před nastoupením jí ale její matka odmítla vzít domu na prázdniny. Místo zemědělství nakonec záliba pro kreslení a byla přijata do učebního poměru v Karlovarském porcelánu jako malířka. Odtud byla brzy z kázeňských důvodů vyloučena kvůli častému navazování známostí s muži a nerespektování pravidel. V odborných posudcích byla vedena jako nestálá a nezodpovědná osoba s nedostatkem sebekázně. Střídá práce jako servírka či šperkařka, ale nikde nevydrží déle než pár dní.¹³⁹

Pro šestnáctiletou Vladimíru začíná tíživé období, kvůli podezření z příživnictví a nekalého způsobu obživy, když se údajně živila jako prostitutka. Jak udává spis o ústavní péči, vzhledem ke svému protispolečenskému jednání je nejdříve umístěna v třídícím domě v Praze Hodkovičkách a poté v létě 1962 hospitalizována na psychiatrii v Bohnicích, kde se pokusí dvakrát o sebevraždu. V této době již psala básně a díky dvěma studentům z FAMU, kteří sem jeli o chovankách točit film, byla objevena. Zejména díky Tomáši Škrdlantovi a jeho matce, která měla kontakty na známé umělce. Její ranná tvorba se, se tak skrze ně dostává do rukou básníkovi Františku Hrubínovi a Jiřímu Šotolovi, kteří v ní viděli talent a rozhodli se jí veřejně podpořit.¹⁴⁰

Vladimíra Čerepková je na tento popud propuštěna z Bohnic a na podzim roku 1962 přesunuta do domova výchovy mládeže ve vysídleném prostředí Krušných hor. Zde se však znovu pokouší o sebevraždu, i když jen demonstrativní, a poté je psychiatrickým vyšetřením shledána nevhodná pro dorostovou výchovu. S pocitem velkého odcizení a samoty je znovu zavřena na psychiatrii, dopisuje s přáteli, kteří jí dříve z takovéto situace dostali. Po těchto událostech změní její matka názor, i přes to že nemá žádný příjem, a začne se o dceru vytrvale soudit. Soud, za podpory jejího psychiatra, jí posílá nakonec dceru domů.¹⁴¹

¹³⁸ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 27-45

¹³⁹ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 63-65

¹⁴⁰ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 71-83

¹⁴¹ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 88-108

Pro Čerepkovou nastává nejzajímavější a zároveň nejplodnější doba spojená s vydáváním prvních básní a počátkem Poetické vinárny Violy. Debutuje ve svých sedmnácti letech v populárních periodikách *Mladý svět* a *Květy*, k této události přidává svůj komentář František Hrubín: „*Vladimíře Čerepkové je 16 let. Když jsem četl její verše, okouzila mě bezprostřednost, s jakou sděluje své zážitky a pocity: bez literárních návyků, bez knižního prachu, který musíš z veršů mnohých začínajících básníků odfukovat, abys viděl, jak vypadají opravdu. Z básní a záznamů Vladimíry Čerepkové je vidět, že to neměla v životě lehké. Ale upřímnost, s níž o něm vypovídá je zárukou, že si s ním i se sebou bude vědět rady.* V té době žila bohémským životem, přespávala na různých místech, chodila do vináren a další jazzových klubů. V této době píše, ale až do roku 1969 jí nevyjde žádná sbírka z důvodu neschopnosti básně uspořádat. Stýkala se se známými osobnostmi – s Ludvíkem Aškenazym, u kterého občas pobývala, ve Viole vystupovala s Hrabětem a Machulkovou. V té době zde také vystupovala zpěvačka Eva Olmerová, o kterou se Čerepková později starala, když umírala. Po příjezdu Ginsberga, byla po velkou část jeho pobytu po jeho boku. Když byl poté volen králem majálesu, nastaly v jejím životě další proměny, znovu je v psychiatrické léčebně kvůli sebevražednému pokusu. Krátce předtím si bere zvukaře z Violy, aby se vyhnula problémům s obviněním z příživnictví. Když se s ním po krátké době rozvádí, seznamuje se s bolivijským studentem žurnalistiky, se kterým po srpnových událostech roku 1968 utíká do emigrace do Francie. Vladimíra Čerepková střídavě různě žije po Evropě, ale vždycky se sem vrací, v Paříži se také stará o Jana Čepa, ochrnutého po mrtvici.¹⁴²

První sbírka Vladimíry Čerepkové vyšla teprve roku 1969 a díky komunistickému spisovateli Miroslavovi Floriánovi nebyla po emigraci autorky v normalizačním strachu zakázána, ale jakožto její redaktor je možné, že do textu zasáhnul více, než by bylo třeba. *Ryba k rybě mluví*¹⁴³ ukazuje nedůvěřivé milostné nálady, často se objevují motivy ryb a další přírodní lyriky, která působí bezprostředně s tónem dětinskosti. Druhá sbírka *Ztráta řeči*¹⁴⁴ po uklidnění a usídlení ve Francii vychází v exilovém nakladatelství Index roku 1973. Sbírka jasně reflektuje pocity exulantství, Čerepková se v ní obrací do minulosti vytváří vzpomínky na svoji matku i pobyty v ústavech. Třetí sbírka *Extra dry*

¹⁴² HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 113-206

¹⁴³ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Nová poezie.

¹⁴⁴ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ztráta řeči, 1970-1972*. Köln: Index, 1973.

*silence*¹⁴⁵ vychází roku 1980 u Jiřího Koláře samizdatem. Text má blíže k surrealismu, než k beatnickým zpovědím.¹⁴⁶

¹⁴⁵ ČEREPKOVÁ, Vladimíra a Jan ŠULC. *Básně*. Praha: Torst, 2001. str. 133 - 156

¹⁴⁶ HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014. str. 223-285

4.3.3. Inka Machulková

Do rodiny úředníka Státního pedagogického nakladatelství Antonína Popka, se Inka Malchulková narodila jako Olga Popková 8. listopadu 1933. Své jméno přestala používat na úkor Inky a příjmení si nechala manželovo. Maturovala na Dívčím reálném gymnáziu Elišky Krásnohorské v Praze a poté započala studium na Vysoké škole chemicko-technologické, které ukončila úspěšně inženýrským titulem. Prošla povoláními jako vývojářka, dělnice, závoznice, překladatelka i statistka ve Filmovém studiu Barrandov.¹⁴⁷ V letech 1962-1963 zpívala v amatérském souboru Paradox šansoniérka, později pod názvem Pondělky v kruhu, uváděli písničky a také básně. Po založení Violy se tento koncept přesouvá právě sem, kde je spolu s Vladimírou Čerepkovou a Václavem Hrabětem do roku 1965 vnímána jako součást autorského kmenového okruhu. Po smrti Hraběte, sice *Jazz and Poetry* ubývá, ale i tak Machulková zůstává častou návštěvnicí Violy. Inka Machulková je brána jako jednou z postav československé beat scény, jak sama říká v rozhovoru pro časopis *Tvar*: „*Ani Vašek, ani Vladimíra, se kterou jsem se kamarádila i mimo Violu, ani já jsme neuměli žít dvojí život. Umělecký a ten civilní. Proto nás asi nazývali beatniky.*“ V roce 1968 emigrovala do Německa, kde bydlela do konce života v Mnichově. V počátcích normalizace, zde spolupracovala s rádiem Svobodná Evropa, později psala i prózu pro malá mnichovská divadla.¹⁴⁸

Ve třiceti letech si její první uveřejněné verše našly místo na stránkách časopisů *Průboj*, *Repertoár malé scény*, *Tvář*, *Květy*, *Literární noviny*, *Plamen* a dalších. První sbírka *Na ostří noci*¹⁴⁹ vychází v Českých Budějovicích roku 1963 a o šest let později sbírka *Kahúčů*¹⁵⁰, připravovaná již před normalizací a vydaná až v emigraci. Tyto dvě sbírky se nesou v duchu poeticko-jazzového období. Natrhané, úsečné, zdánlivě nonsensové verše v sobě často skrývají hořkost souznění v tehdejší společnosti, zaznamenávání detailů běžného dne i nařukávání na milostné nálady.

¹⁴⁷ *Slovník české literatury po roce 1945: Inka Machulková* [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1177>

¹⁴⁸ JAREŠ, Michal. „*Slovo kahúčů jsem poprvé četla v učebnici gumárenské technologie...*“. *Tvar*, 2004, roč. XV, č. 16. str. 12-14 In: MACHULKOVÁ, Inka. *Neúplný čas mokré trávy*. Brno: Host, 2006. Edice poesie (Host).

¹⁴⁹ MACHULKOVÁ, Inka. *Na ostří noci*. Ilustroval Jiří TICHÝ. České Budějovice: Krajské nakladatelství, 1963.

¹⁵⁰ MACHULKOVÁ, Inka. *Kahúčů*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Nová poezie.

4.3.4. Ladislav Landa

Mladý autor s tragickým osudem se pocházel z pražských Radlic, kde bydlel s rodiči a pěti sourozenci ve staré škole. Matka zde dělala školnici a otec v družstvu mechanika. Absolvoval střední všeobecnou vzdělávací školu Wilhelma Piecka. Vždy jevil zájem o literaturu, zejména divadlo. Působil v sboru amatérského divadla a přes jeho o dva roky starší sestru se seznámil s Josefem Topolem. Mimo jiné byl i sportovně založený a hrál závodně basketbal, také studoval japonštinu v kurzu Ústavu orientalistiky. Při návštěvě Ginsberga v Praze Landa domluvil recitaci poezie s hudebním doprovodem v hereckém klubu S. K. Neumanna v Libni. Jeho přítel Vojtěch Doležel vzpomíná, jak si u něj Ladislav Landa nechal podepsat Komunistický manifest, když neměl při ruce žádnou Ginsbergovu knihu, ten škrtl jména Marxe a Engelse a věnoval mu autogram.

Když mu bylo sedmnáct, 3. června 1965, na stráni za školou ukončil svůj život požitím kyanidu. Zanechal dopis na rozloučenou, kde vyslovil strach nad kafkovskou proměnou na brouka a sestře se omluvil za spáchání sebevraždy den před její maturitou.

Převážné množství jeho textů vyšlo v časopise *Divoké víno*, některé ještě za jeho života. Ludvík Hess také vydává čtyři roky po smrti výbor *Básně* a zařazuje ho jako 20 nejvýznamnějších básníků do *Antologie Divokého vína 1964-2007*.¹⁵¹ Roku 1998 vychází kniha *Malá slabost v kolenou*¹⁵² doplněná o vzpomínky jeho přátel a mimo jiné i Jana Zábrany či Josefa Topola.¹⁵³ Ze sbírky jde velice cítit autentická poetika mladého kluka, přirozeně přídržlá, ale zároveň velice sugestivní bez zbytečně přidaného pocitu předstírání. Často se jedná o básně s milostným motivem, ale i ten je zde podán v příjemné nadsázce, ale nikoliv posmívavě. V jeho tvorbě je vidět i velký kontrast, v jeho básních je častý motiv smrti, stejně tak čistý půvabně přihlouplý humor, jímž se vyznačují dvou veršové básně s jasnou premisou, např. *Šetřím elektrický proud / (Rozbitá výbojka)*, *Využijeme nezkrocené podzemní živly / (Nájemník ze suterénu)*¹⁵⁴

¹⁵¹ HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Slovart, 2007.

¹⁵² LANDA, Ladislav a Pavel ZVĚŘINA. *Malá slabost v kolenou: pocta Ladislavu Landovi*. Praha: Bystrov, 1998. Poetikon.

¹⁵³ HESS, L. *Ladislav Landa zemřel před 50 lety mlád sedmnáct let*. LUK [online]. 2015, vol. 2015 [cited 2017-,04-22], p. 22. Dostupné z: <http://www.obrys-kmen.cz/index.php/rocnik-2015/72-22-2015-3-cervna-2015/699-ladislav-landa-zemrel-pred-50-lety-mlad-sedmnact-let>

¹⁵⁴ LANDA, L. *Básně*. Praha: Divoké víno, 1967 roč. 2, č. 5

4.4. Blažená generace v českém kontextu

Pro větší množství autorů zařazovaný do proudu beat generation, je typické jejich odmítání představy, že jsou kategorizováni. Sám Kerouac, často přezdíváný „král beatníků“ měl v tomto ohledu ke konci života zmatek. Vladimíra Čerepková také tvrdila, že se jako beatnik necítí¹⁵⁵ a Václav Hrabě, jak vzpomíná jeho přítel a básník Rudolf Matys, na konto beat generation řekl „*Víš, já to chápu. Při tom šílenství pravého úhlu a nekonečného betonu, kterež tam je, chápu, že takhle divokost tam prostě musela vzniknout. Ale hergot, já žiju na Malý straně, kde je křivka a nepravidelnost a dějiny a všechno, a já tady jsem šilně rád. Mně nejde o to samý, oč jde těm Američanům.*“¹⁵⁶ jeho přítel z Violy básník a fotograf Pavel Baňka se pak o beatnicích vyjádřil, že je brali s velkým obdivem a považovali je za idol. „*Říkali jsme si „čeští beatnici“.* *Otevřenost amerických beatníků ale pro nás byla dost daleko, někdy až šokující a nepříjemná. Na druhou stranu tím, že u nás bylo všechno pod pokličkou a že ta naše vzpoura byla pořád tak něžná, ztlumená, daná tou romantickou polohou. Myslím, že v tom se hodně lišilo. My jsme to spojovali s tou naší, ale zároveň tam byl znát vliv ruských básníků, Jevtušenka a později hlavně Vysockého. Ty věci se tam prolínaly.*“¹⁵⁷ K otázce díla se vyjadřuje skepticky i překladatel a publicista Josef Rauwolf: „*Když už byla řeč o Václavu Hraběti, jeho poezie bývá někdy označována za „beatnickou“, není to však přesné. Hrabě tak jistě, zvláště v posledních letech svého života žil, jeho inspirace však přece jenom ležela trochu jinde než v Kalifornii. Byl daleko více odkázán na tradici české poezie, a s beatniky měl společnou především lásku k jazzu. A také výrazné sympatie s obyčejnými lidmi.*“, stejný názor má i pak na Ladislava Landu.¹⁵⁸

Přes jakousi subjektivní skepsi, kterou cítili k zařazení do této generace, nelze popřít, že paralela v těchto dvou zahraničních proudech je velká i když každá individuálně osobitá. V recitačních večerech spojené v jazzovém doprovodu, zvláště rezonovali američtí beatnici. Velké pojítka ve způsobu života, lásce k jazzu, motivů svobody a rebelování, ale i daleko hlubší pocitová vyznání, se nutně projevují i v tvorbě a s touto generací.

¹⁵⁵ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. Nabíledni prázdnost. Praha: Torst, 2014. str. 79

¹⁵⁶ ŽÁK, Jiří. 12 taktů pro Václava Hraběte. V Praze: XYZ, 2010. str. 218

¹⁵⁷ ŽÁK, Jiří. 12 taktů pro Václava Hraběte. V Praze: XYZ, 2010. str. 218

¹⁵⁸ RAUVOLF, Josef. Beat po česku. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, str. 22-24

5. Závěr

Ve své práci jsem se zabýval analýzou umělecké generace vzniklé ve Spojených státech amerických v 50. a 60. letech a její Československou odnoží. Proto jsem nejdříve zvolil popsání společensko-historické situace v této době. Chtěl jsem nabídnout pozadí, které autory provázelo a oni na něj zpětně reagovali. Popisuji zde vývoj poválečné materialistické kultury a pozdější společenské změny. V samostatných podkapitolách se věnuji politické situaci Spojených států amerických, jejich intervenci ve Vietnamu a vzniku hnutí hippies.

V dalším segmentu jsem se věnoval přímo hnutí beat, v jednotlivých částech jsem rozebral události stojící za jeho počátkem. Navázal jsem na jeho charakterizující elementy a snažil jsem se obsáhnout hlavní principy jejich tvorby a filozofie. Do této kapitoly nazvané „Co je beat generation“ jsem přidal ještě podkapitoly věnující se jejich vztahu k náboženství a jazzu jako životního stylu. Pokračoval jsem s uspořádáním díla a biografických údajů, které pomáhají pochopit autory, zejména Williama Burroughse, Jacka Kerouaca a Allena Ginsberga, kteří často sami svůj život považují za umělecký objekt. Vybral jsem autory stojící na samém počátku beat generation, kteří byli pro Československou scénu důležití a jejich dílo vycházelo v překladech jako první.

V kapitole věnované Československým beatníkům, kterou jsem uspořádal stejně jako předchozí segment, jsem se nejprve zabýval tuzemský kulturně-historickým zázemím. Plynně jsem přešel na podkapitolu, kde se věnuji pronikání beatnické literatury do našeho kontextu. V další podkapitole jsem se pak rozepsal o významné události pro beat i studenstvo v Československu, když roku 1965 přijel, tehdy již slavný básník, Allen Ginsberg. O překladech se více zmiňuji v kapitole věnované Janu Zábranovi a příkládám soupis jím přeložených knižně vydaných sbírek. Svou práci jsem zakončil vytvořením profilů autorů pokládaných za hlavní proud beat generation u nás, jejich osudy a dílo. Zejména nejznámějšímu autorovi Václavu Hraběti, Vladimíře Čerepkové a Ince Machulkové.

Snažil jsem se tak předložit ucelený obraz jedné umělecké generace, ve dvou různých prostorech. Generace, která značně prosakuje do našeho kulturního prostředí a značná část 60. let se nese v jejím duchu. Jedná se o dílo, které je velice platné, i přestože je často mířené na tehdejší společnost a vzbuzuje sympatie čtenářů i dnes.

6. Bibliografie

Primární literatura

- Beat generation

HOLMES, John Clellon. *Jed'*. Praha: Argo, 2015.

GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001.

GINSBERG, Allen a Jan ZÁBRANA. *Kvílení*. Praha: Odeon, 1990. Plamen (Odeon).

GINSBERG, Allen, Josef JAŘAB a Jan ZÁBRANA. *Slovy a dechem: výběr z poezie*. Přeložil Jiří JOSEK. Praha: Mladá fronta, 2000. Květy poezie (Mladá fronta).

GINSBERG, Allen, SNÍŽEK, Luboš, ed. *Neposílejte mi už žádné dopisy*. Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Maťa, 2012. Nevstoupíš jednou.

MAREŠ, Stanislav a Jan ZÁBRANA, ed. *Obeznámeni s noci: noví američtí básníci*. Praha: Československý spisovatel, 1967. Klub přátel poezie, sv. 46.

BURROUGHS, William S. *Feťák*. Praha: Maťa, 2011.

BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991.

BURROUGHS, William S. *Nahý oběd*. V Praze: Arcadia, 1994.

KEROUAC, Jack. *Vize Gerarda*. Olomouc: Votobia, 1998.

KEROUAC, Jack. *Maloměsto, Velkoměsto*. Praha: Volvox Globator, 2002.

KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Praha: Odeon 1980.

KEROUAC, Jack. *Vize Codyho*. Praha: Argo, 2011.

KEROUAC, Jack. *Doktor Sax*. Praha: Argo, 2011.

KEROUAC, Jack. *Podzemníci*. Praha: Mladá fronta, 1992.

KEROUAC, Jack. *Dharmoví tuláci*. Vyd. 3., V Argu 1. Praha: Argo, 2008.

KEROUAC, Jack. *Říjen v železniční zemi*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963.

FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie*. V Praze: Československý spisovatel, 1984. Klub přátel poezie.

FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962.

FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: Mladá fronta, 1964. Cesty (Mladá fronta).

FERLINGHETTI, Lawrence. *Ve snu ve snu snil jsem sen*. Přeložil Jan ZÁBRANA. Praha: Maťa, 2013. Nevstoupíš jednou, 7. sv.

FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě; Startuji ze San Francisca*. Praha: Cylinder, 1998. Američtí básníci.

CORSO, Gregory a Jan ZÁBRANA. *Mokrý moře: výbor básní*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1988. Plamen (Odeon).

DI PRIMA, Diane. *Čas beatníků*. Praha: Pragma, 1996.

- Reflexe v českém kulturním kontextu

HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999.

HRABĚ, Václav. *Stop-time*. Praha: Mladá fronta, 1969. Mladé cesty.

HRABĚ, Václav. *Blues v modré a bílé*. Praha: Melantrich, 1977.

HRABĚ, Václav a Zdeněk ŠIMANOVSKÝ. *Korunovační blues: pásmo z veršů Václava Hraběte*. Praha: Divadelní a literární agentura, 1981.

HRABĚ, Václav. *Černé nebe nad městem*. Munich: PmD, 1985.

HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. Praha: Československý spisovatel, 1990.

HRABĚ, Václav. *Blues: blues pro bláznivou holku a jiné básně*. Praha: Labyrint, 1995.

HRABĚ, Václav. *Horečka*. Praha: Labyrint, 1994.

ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Nová poezie.

ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ztráta řeči, 1970-1972*. Köln: Index, 1973.

ČEREPKOVÁ, Vladimíra a Jan ŠULC. *Básně*. Praha: Torst, 2001

MACHULKOVÁ, Inka. *Na ostří noci*. Ilustroval Jiří TICHÝ. České Budějovice: Krajské nakladatelství, 1963.

MACHULKOVÁ, Inka. *Kahúců*. Praha: Československý spisovatel, 1969. Nová poezie.

LANDA, Ladislav a Pavel ZVĚŘINA. *Malá slabost v kolenou: pocta Ladislavu Landovi*. Praha: Bystrov, 1998. Poetikon.

LANDA, L. *Básně*. Praha: Divoké víno, 1967 roč. 2, č. 5

HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Slovart, 2007.

Sekundární literatura

- Kulturně-historický úvod

JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000.

JOHNSON, Paul. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha: Rozmluvy, 1991.

TINDALL, George Brown a David E. SHI. *USA*. Praha: Lidové noviny, 1994.

POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998.

LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2007.

HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992.

MARJÁNKO, Bedřich. *60. léta obraz čs. společnosti na začátku tohoto období* [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. Praha: Prostor, 2008. Obzor (Prostor), 70. sv

VLČEK, Tomáš. *Pražské jaro 1968* [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/>

- Beat generation

TYTELL, John. *Nazí andělé*. Olomouc: Votobia, 1996.

TURNER, Steve. *Hipster s andělskou hlavou*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006.

COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Praha: Metafora, 2013.

NICOSIA, Gerald. *Memory Babe: kritická biografie Jacka Kerouaka*. Olomouc: Votobia, 1996.

RAUVOLF, Josef. *Doslov*. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. Teplouš. *Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991.

VLAGOPOULOS, Penny. *Vznik nové Ameriky*. In: KEROUAC, Jack. *Na cestě: rukopisný svitek*. Praha: Argo, 2009.

JAŘAB, Josef. *Co Allen Ginsberg byl a nebyl: předmluva*. In: GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001.

KANĚROVÁ, Markéta. *Biografická poznámka*. In: FERLINGHETTI, Lawrence a Jan ZÁBRANA. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě; Startuji ze San Francisca*. Praha: Cylinder, 1998. *Američtí básníci*.

BOSCH, I. *Poezie Gregoryho Corsa po třiceti letech*. In: CORSO, Gregory a Jan ZÁBRANA. *Jak neumírat*. Praha: Maťa, 2000. *Nevstoupíš jednou*.

ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989.

- Reflexe beat generation v českém kulturním kontextu

ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989.

ZÁBRANA, Jan: *Celý život*. Torst, Praha 2001.

Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana [online]. 2006 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

ELIÁŠ, Petr. *Jan Zábrana, básník a překladatel. Inspirace beatnickou poezií a její překlady*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Eva Kalivodová, PhD.

HRABĚ, Václav. *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu*. [online]. 2005 [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://www.folktime.cz/>

VALENTOVÁ, Jana. *Soupis díla Jana Zábrany*. In: ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Praha: Odeon, 1989.

HÁJEK, Igor. *Americká bohéma*. [Recenze s ukázkami.]. Světová literatura, 4, 1959.

RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007. roč. XXIII, č. 5

HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí II*. Praha: World Circle Foundation, 1999.

ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010.

KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Brno: Host, 2007. In: ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010.

HORÁČKOVÁ, Alice. *Vladimíra Čerepková: beatnická femme fatale*. Praha: Argo, 2014.

Slovník české literatury po roce 1945: Inka Machulková [online]. 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

JAREŠ, Michal. „Slovo kahůčů jsem poprvé četla v učebnici gumárenské technologie...“. Tvar, 2004, roč. XV, č. 16. str. 12-14 In: MACHULKOVÁ, Inka. *Neúplný čas mokré trávy*. Brno: Host, 2006. Edice poesie (Host).

HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Slovart, 2007.

HESS, Ludvík. *Ladislav Landa zemřel před 50 lety mlád sedmnáct let*. LUK [online]. 2015, vol. 2015 [cited 2017-04-20], p. 22. Dostupné z: <http://www.obrys-kmen.cz>

- Ostatní

KINSEY, Alfred. *Sexuální chování muže: (Sexual Behavior in the Human Male)*. 1948. vyd.

KINSEY, Alfred. *Sexuální chování ženy: (Sexual Behavior in the Human Female)*. 1954.vyd.

METALIOUS, Grace. *Peyton Place*. Boston: Northeastern University Press, 1999.

NABOKOV, Vladimir Vladimirovič. *Lolita*. London: Transworld Publishers, 1961.

LAWRENCE, D. H. *Milenc lady Chatterleyové*. Praha: Odeon, 1987

CLELLON HOLMES, John. *Jed'*. Praha: Argo, 2015.